

Дневник

(стенографски)

на

XIX^о обикновено Народно събрание

Втора извънредна сесия

58. заседание, петък, 21 октомври 1921 г.

(Открыто от подпредседателя Х. Т. Манолов в 4 ч. 20 м. след пладне)

Председателствующий Х. Манолов: (Звани) Заседанието е открыто.

Моля секретаря г. Ветовски да провери по списъка присъствуващите г. г. народни представители.

Секретар Х. Ветовски (з): (Прочита списъка. От заседанието съ от欠缺вали следните народни представители: Димитър Анастасов, Иван Ангелов, Александър Атанасов, Стефан Бакърджиев, Димитър Благоев, Ботю Ботев, Тодор Булев, Атанас Буров, Асен Вапцаров, Власи Власовски, Никола Габровски, Иван Ганев, Никола Гешов, Гено Грамов, Христо Данов, Стефан Даскалов, Георги Димитров, Васил Димчев, Васил Драганов, Станио Златев, Никола и Иванов, Захари Каменов, Коста Канев, Костадин Караджков, Иван Ковачев, Костадин Ковачев, Величко Кознички, Васил Коларов, Коста Кратунов, Никола Кънев, Тодор Луканов, Александър Людсанов, д-р Никола Максимов, Калио Малев, Владимир Марков, Неделчо Михалев, Михаил Нелов, Петко Пантев, Иван Панев, Никола Пенев, Горан Петков, Димитър Попов, Гани Радев, д-р Марко Саларов, Мито Семов, Щилиян Сокуров, Мито Станев, Стефан Тодоров, Петър Филев, Хюсни Хасанов, Стойчо Христов, Коста Ципоранов, Станко Цхетов, Кънчо Чамев, Александър Чапрашкив, Крум Чапрашкив, Ахмед Зихини, Юмеров, Георги Юрданов, Юрдан Юрданов, Георги Юртов и Димитър Яблански)

Председателствующий Х. Манолов: (Звани) От 216 души народни представители, присъствуваат 86. Има нужното число и заседанието е редовно.

Преда да пристъпим към дневния ред, съобщавам на г. т. народните представители, че съ постъпили заявления за отпуск:

От търновски народен представител г. Никола Пенев, с което моля да му се разреши единодневен отпуск, за днес, 21 т. м. Бюрото му разрешава.

От плевенски народен представител г. Тодор Булев, с което моля да му се разреши единодневен отпуск, за днес, 21 т. м. Бюрото му разрешава.

От русенски народен представител г. Димитър Анастасов, с което моля да му се разреши единодневен отпуск, за днес, 21 т. м. Бюрото му разрешава.

От бургаския народен представител г. Стефан Бакърджиев, с което моля да му се разреши единодневен отпуск, за днес, 21 т. м. Бюрото му разрешава.

От търновския народен представител г. Никола Габровски, с което моля да му се разреши единодневен отпуск, за днес, 21 т. м. Бюрото му разрешава.

От варненския народен представител г. Радослав Крайчев, с което моля да му се разреши единодневен отпуск, за днес, 21 т. м. Бюрото му разрешава.

От старозагорския народен представител г. Кънчо Чамов, с което моля да му се разреши 3-дневен отпуск, за 20, 21 и 22 т. м. Бюрото му разрешава.

От старозагорския народен представител г. Иван Ганев, с което моля да му се разреши единодневен отпуск, за днес, 21 т. м. Бюрото му разрешава.

От бургаския народен представител г. Щилиян Сокуров, с което моля да му се разреши 10-дневен отпуск, считан от 19 до 28 т. м. включително. Понеже той се е ползвал с 17 дена отпуск, ще питам народното представителство. Конто съм съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да си вдигнат ръката. Министерство, Събранието разрешава.

От бургаския народен представител г. Коста Кратунов, с което моля да му се разреши 10-дневен отпуск, считан от 19 до 28 т. м. включително. Ползвал се е през тази сесия, с 20 дни отпуск, затова ще питам народното представителство. Конто съм съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да си вдигнат ръката. Министерство, Събранието разрешава.

От петришкия народен представител г. Никола Генов, с което моля да му се разреши 8-дневен отпуск, считан от 21 до 28 т. м. включително. Ползвал се е през тази сесия, с 20 дни отпуск, затова ще питам народното представителство. Конто съм съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да си вдигнат ръката. Министерство, Събранието разрешава.

От видинския народен представител г. Станко Цхетов, с което моля да му се разреши 6-дневен отпуск, считан от 19 до 24 т. м. включително. Ползвал се е през тази сесия с 18 дни отпуск, затова ще питам народното представителство. Конто съм съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да си вдигнат ръката. Министерство, Събранието разрешава.

От врачанския народен представител г. Захари Каменов, с когото моли да му се разреши 6-дневен отпуск, считан от 19 до 24 т. м. включително. Ползувал се е през тази сесия с 18 дни отпуск, затова ще питам пародното представителство. Които съм съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да си вдигнат ръката. Министерство. Събрането разрешава.

От пловдивския народен представител г. Атанас П. Манолов, с когото моли да му се извинят отсъствията, направени от 13 до 19 т. м. Ползувал се е през тази сесия с 22 дни отпуск, затова ще питам пародното представителство. Които съм съгласни да му се извинят тези отсъствия, моля, да си вдигнат ръката. Министерство. Събрането извинява.

От мъстанийския народен представител г. Ангел Гросков Куналев, с когото моли да му се разреши единодневен отпуск, за 19 т. м. Ползувал се е през тази сесия с 28 дни отпуск, затова ще питам пародното представителство. Които съм съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да си вдигнат ръката. Министерство. Събрането разрешава.

От плевенския народен представител г. Власи Власовски, с когото моли да му се разреши единодневен отпуск за днес, 21 т. м. Ползувал се е през тази сесия с 20 дена отпуск, затова ще питам пародното представителство. Които съм съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да си вдигнат ръката. Министерство. Събрането разрешава.

От пловденския народен представител г. Тодор Луканов, с когото моли да му се разреши 4-дневен отпуск. Ползувал се е през тази сесия с 24 дни отпуск, затова ще питам пародното представителство. Които съм съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да си вдигнат ръката. Министерство. Събрането разрешава.

От пловденския народен представител г. Георги Юртов, с когото моли да му се разреши 8-дневен отпуск, начинат от 20 т. м. Ползувал се е през тази сесия с 15 дена отпуск, затова ще питам пародното представителство. Които съм съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да си вдигнат ръката. Министерство. Събрането разрешава.

От търновския народен представител г. Никола Габровски, с когото иска да му се разреши единодневен отпуск, за 19 т. м. Ние също такова заявление.

Некой от комунистите: Да, чetoхте.

Председателствуващ Х. Манолов: Потеже то в четено и с телеграма иска същият отпуск, затова пак ще разреши да му се разреши отпуск.

Съобщавам на г. г. народните представители, че съм постъпил.

От Министерството на военната, главно итенданство, санитарна част, предложение за одобрение VIII-то постановление на Министерския съвет от 14 юли 1921 г., протокол № 112, касателно оставянето в сила забележка първа към чл. 98 от стария закон за устройството на въоръжените сили.

Постъпило е предложение, подписано от нужното число народни представители, за изменение на чл. 326 от закона за митниците.

Те ще бъдат напечатани и раздадени на г. г. народните представители за проучване и поставени на дневен ред.

Постъпило е от широкосоциалистическата парламентарна група запитване, подписано от народните представители г. г. Кръстю Пастухов и Григор Чешмеджиев, отправено до г. г. министра на търговията, промишлеността и труда и министра на вътрешните работи, с когото питат (чете): „Първо, какви мерки мислите да вземе правителството да спре спекулацията в страната със зърнените и други храны; второ, как мислите да постигнете събранието от комунистическите агенти храны или смета ли да ги конфискуват и раздаде бесплатно на инвалиди, сираци и видовици, останали от войните, на изненади дължани служили и на краино бедните от градове и села (Смех от земеделците); трето, също не смета ли да турят ръката на храните събрани от прононсирани търговски спекулантски фирми, които системно обират страната; четвърто, из мислите ли, че за трудящите се маси в градове и села и особено за балканските крайници трябва да се вземат мерки още отсега да им са доставени храны на евтина и достъпна цена?“

Това запитване ще бъде препратено на г. министра на търговията, промишлеността и труда и на г. министра на вътрешните работи да се подгответ и отговорят.

К. Пастухов (с): Съгласно правилника, требва да се чете целата интерпелация.

Председателствуващ Х. Манолов: Съгласно правилника ти се чете целата. Мене ми се струва, че това е едно-единственото.

К. Пастухов (с): Интерпелацията трябва да се прочете целата, за да влезе в дневниците.

Председателствуващ Х. Манолов: Моля, г. Пастухов! Искате ли да се прочете целата? Аз мисля, че това, което прочетох, е важното.

К. Пастухов (с): Да се прочете, за да влезе в дневниците.

Н. Атанасов (з): Само за днешните ли го правите?

Председателствуващ Х. Манолов: Моля! — (Чете) „Последното на всички артикули от първа необходимост е поторен факт, който биде в очите и на повръхностния обществен наблюдател, а мерки против това посяждане не се вземат никакви. Правителството е отпуснало ръце в безсилие и гледа триумфа на спекулантите и дори с известни свои органи участваща явно и тайно в много сделки, които влияят за посяждане на живота. Основният артикул на нашето производство, който е и пробния камък за определяне цената на всички предмети от първа необходимост — житото и производението от него — от седмица наред е обект на отвратителна спекулация. Днес минималната цена на житото надминава 6 и 7 л. килограма. И ако западът върви все така, както досега, не е далеч времето, когато цената на житото може да стигне баснословни размери.“

„Ние сме земеделска страна, но не е изключена възможността да храним туждат страни, а у дома си да гладуваме.“

„Повелителния дълг на правителството е очевиден и престъплението е да се не изпълни. В усиленото обрале на житните храни с необикновено настървение участва и една политическа група — комунистическата, чрез своята коопeração „Освобождение“. Тая партия, която на своето знаме е написала „евтини хлеб и живот“, е попресла хоругвата на пай-отвратителните спекуланти и шуми из села и паланки като пахален пътниджия и събира храните на нетвороятко високи цени. Досега е събрала повече от 2.000 работи и продължава да закупува храни със щедро отпускащи ѝ суми чрез Германия от Русия — влизалиши на стотии милиони лева.“

„Извинението, че се прави това да се помогне на гладуваша Русия, е несъжалтелно и лицемерно. Някога тъй се извиняваха Тенко Узуновци, Алтимирски, Досевци и целата мрачна групчица през позорния Радославов режим. И те „храпаха“ тогава съюзниците на България в лицето на гладна Австрия и Турция.“

„Признателността на България към руския народ не може да отиде до пълното пейпо изгладняване. Много-милонния руски народ, гладувал поради лудорията и авантюриста на една политическа шайка от търговци с идеята на отруденото и измъченото човечество, не ще се нахраня с нашите храни и нашата помощ ще бъде канка в море от ужаси и мизерии. При това, голем въпрос е, къде ще отиде събралата храна: чарвеногвардейци или ще храни, или азиатските войски. А отвратителните спекулации на търговците-комунисти пасърчват и тъй развитата спекулация и я сапитоират пред съвестта на измъчените и оголени у нас пародии маси. България страда от депономия глет и неволи в които живеят маломощните в селата, широки кългове от градското население, застъпни индустрията, занаятите, в джакавините предприятия. Една поизброяма армия от чиновници, линвалиди, сираци и вдовици от войните власти жалко и испепелило съществуване в мизерия... Всеобща е констатацията, че из ѝ се помага и с големи усилия може да ѝ се даде, и тая армия от гладни и неволни е забравена, за да се помага другаде. Лъжа и лицемерие е целото поведение на спекулантите-комунисти. И за това им поведение и за гнусното светотатство, което вкарват с неволята на измъчените маси в страната — те трябва да намерят всеобщото презрение на народното представителство.“

По-нататък следва туй: което четох по-преди.

Л. Нандев (з): Да се раздаде на княгините и на баронесите на г. Пастухов. Да се раздаде на парските генерали.

Председателствуващ Х. Манолов: Моля, г-да! Вероятно тогава, когато станат разискванията по това запитване, ще стане известно, къде съм отправени храните от вас.

Н. Пастухов (с): Понеже въпросът е много сериозен, моля, интерпелацията да се постави на дневен ред в най-скоро време. Аз предлагам това да стане идуция четвъртък — ден определен за интерпелации, когато и гостодата да се изкажат, и инициатива да се изкажем, за да се хвърли светлина върху въпроса, за който всички по градовете и села говорят и в който голем дел има и комунистическата партия.

Т. Цеков (к): Само политическите членки говорят.

Н. Пастухов (с): Тогава ще се изкажете и виждате, че се изкажем и инициатива да се види, която съм представил на идея (Глъчка).

Председателствуващ Х. Манолов: (Въжни) Моля, г-да. Има предложение от народния представител г. Пастухов, да се отговори на това запитване в заседанието, което ще се състои идуция четвъртък. Днес инициатива 21; започи, на 27 т. м., който е ден, определен за интерпелации. С това предложение на г. Пастухова съм согласен и г. министра на войната, и г. министра на финансите. Г. министра на финансите доинчили това предложение с друго едно: да се отговори и на интерпелацията на народния представител от обединистката парламентарна група Теодор Теодоров, по повод оставката на бившия министър на железниците г. Александър Ботев. Значи, в четвъртък ще се поставят на дневен ред две запитвания. Които призоват тий направеното предложение, моля, да видят ръка. Министерство, Събралиште приема.

С. Костурков (р): А интерпелацията за цензурана?

Л. Кандев (к): Нашата интерпелация за цензурана, воинното положение и произволите, когато ще се постави?

Министър М. Турлацов: Ако съм с другите, може и на нея да се отговори.

Председателствуващ Х. Манолов: Съобщавам на народните представители, че е постигнато заявление от народния представител от Варненската избирателна колегия, от демократическата парламентарна група, г. Никола Кънев, с което си сълага оставката като народен представител. Това заявление ще бъде поставено на разглеждане в едно от идущите заседания.

Минавам по-нататък към дневния ред: първо четене на законопроекта за подобряние материалното положение на държавните служители. Имание думата от миналото заседание г. Коста Илиев. Моля да си вземе мястото на трибуината и да продължи своята реч.

К. Илиев (з): (От трибуината) Г-ѓа! народни представители! От пресметната, които правих в миналото заседание, дойдох до заключение, че за да бъде подобрено положението на държавните служители, на чиновничеството що-годе добре, трябва да се увеличи бюджета не по-малко от два пъти или три пъти, и то само личния състав от държавния ни бюджет. Е хубаво, кой от вас не желае, щото държавното чиновничество и служителите на българската държава да не бъдат добре платени? Всеки желае, а най-много желаят държавните служители. Но от къде можем да вземем средства, за да задоволим тия тий потребни нужди на държавното чиновничество? Там е въпроса. Ако българското държавно чиновничество служеше на английски лордове, ако то служеше на некон богатии, безспорно, тия богати хора могат да отделят от своите средства известна част, да увеличат бюджета, за да се заплати на държавното чиновничество нещо повече, отколкото се плаща днес. Но погледнат въпроса направо и изказана истина е, че тя се, че инициатива да се обрънем да погледнем нашия данъкоплатец и да видим, в положение ли е той да поддържа един бюджет два или три пъти по-голям, отколкото днес е предвидено за личния състав на българските служители?

Г-ѓа! народни представители! Вам е известно, дословно на всички, че българският данъкоплатец днес-заднес е пре-турлан с данъци толкова много, че не само работника във фабриките, не само работника в полето, но и търговците,

които могат да турият каквито искат ценни на своите стоки, из могат да посрещнат своите задължения спремо държавата. Тези данъци, казаха, съм изваждади големи и не може вече брашнения чувал да се тупа; той е скъсан вече. Най-потребното нещо у нас, сапунът, е обложен с такъв голем данък, че просто хората правят пестеливост на сапун, за да се операт. Най-потребното нещо летно време за земеделеца, опета, е обложен с толкова много данък, че е станал просто недостъпен, за да могат хората да го купят и да си подкиселят една чорба. Вие знаете много добре последното пареждане по актиза. Една кутия кибрик, г. г. народни представители, от 43 клечки струва един лев, и всички тия клечки не струват. Сега, при това положение, при положението, че нашия данъкоплатец е вече достатъчно много обложен и че тия данъци, които сега му се налага в просто неподносим за него, как мислите, от кого да вземем средства, за да подобри положението на държавните служители? Нема от къде; не е възможно. Надуването на бюджета с нови данъци не може да докара нищо друго, освен недоволство у ония, за сметка на които работят тези държавни служители. Ако пак некой от вас покаже, че да се подобри непременно положението на държавните служители в степен такава, че да живее като човек действително задоволително, трябва непременно да надусем бюджета, а с това инициатива ще създаде условия да направят земеделското правителство действително болшевическо правительство. Защото в Русия не народят в болшевинци — народа си гледа работата, той оре, се, живе — а болшевинци съм само чиновниците, сто и неколко хиляди човека, които съм хванали руския народ в своите ръце и да го изтичат дотам, докъдето искат те. Това положение не може да се приеме за държавически акт, от който може да се подобри положението на чиновника; но този начин подобreno положението на чиновника не е трайно, защото, като дотегне на ония, който ще плаща данъка, той ще видигне врева и ще чути главата на тия, на които искате да со подобри положението. Е добре, г. г. народни представители, ако така се поставя въпроса, то ще се въртим в едни кръг и никога няма да намерим изход от това положение, за което г. министъра на финансите в мотивите е казал: „Положението на българските държавни служители е безизходно“. Това е истина. Нищо, значи, трябва да потърсим по-дълбоко причините, които създават това положение, че чиновника не е добре възнаграден; инициатива да потърсим тия причини и, вместо по един изкуствен начин да създаваме бюджетите, които по-нататък създават един върволовица условия за несъсия живот, трябва да намерим причините, трябва да ги мащем, и само по себе си ще дойде, щото държавните служители да живеят добре.

Кои съм причините, че памето чиновничество не е добре възнаграждено? Те съм много, изваждади много, но можем да вземем най-важните две причини, като основни, които, ако би могъл да се премахнат — а може, стига да се има желание — вервам, че държавното чиновничество, държавните служители ще могат да живеят по-сносно при положение да не се увеличила бюджета. Тези две причини съм, казаха опозицията, винаги една причина, създавана от правителството, от министрите, които стоят тук; правителството създава едната причина — инфлацията. Ако не беше земеделско правителство, а беша, да кажем, народният съвет на власт, които имат балките в ръцете си, бъдете уверени, че българският лев немало да бъде така лош както е сега. Защо? — инициатива създава условия за несъсия живот, трябва да намерим причините, трябва да ги мащем, и само по себе си ще дойде, щото държавните служители да живеят добре.

терес да разсипат икономически тези победени народи. Но тия пък, на които валутата е много висока, ще кажете вие, какъв е техния износ и внос! Освен Съединените държави, г. г. народни представители, на никоя държава от тези, на които валутата е висока, износа нема да надминава техния внос. Аз ще ви прочета само няколко цифри и то за сияя държави, на които валутата е най-висока. Напр. Франция: тя внася за 35 милиарда лева стоил, изнася за 22 милиарда — един дефицит, или в по-малко изнася, отколкото внася, за 12 милиарда лева. Нейната валута е много добра, изваждено добра. Холандия внася за 3 милиарда и 300 хиляди фiorинта и изнася за 1 милиард и 700 хиляди фiorинта — по-малко изнася, отколкото изнася, 1 милиард и 600 хиляди фiorинта. Англия внася 1 милиард и 900 хиляди; изнася 1 милиард и 500 хиляди. Аз вземам кратки цифри, г-да. Значи, Англия изнася по-малко, отколкото внася, 378 милиона лири стерлинги.

Л. Кандев (к): Важи от къде и какво внася. Внася от колониите и сувори материали. Там има разлика.

К. Илиев (з): Швейцария, на която курса е изваждено голем, внася 4 милиарда и 243 милиона и изнася 3 милиарда и 277 милиона швейцарски франка — по-малко изнася, отколкото внася 966 милиона швейцарски франка. Сърбия има износ по-малък от вноса $3\frac{1}{2}$ —4 пъти. Само едни Съединени щати съвсема в света, които имат износ по-вече, отколкото внос — 2 милиарда и 900 хиляди долара. Германия, на която марката завибра беше 82 лева и за която, за големо съжаление, в тая статистичка цифри не съдадени — може-би по тактически скображения, понеже и списанието е германско, казват, че таива не съвсема събрали още — има една бележка за миниалата година за три месеца, че износа надминава вноса, и германската валута нищо не струва, германската марка не е добре. Значи, причините за лошата валута въобще в света, а частно за нас, не се крие само в износа и вноса. Има хиляди причини, които влияят. Отбележавам това, защото често пъти и господата тук, особено в центъра, казват: виновни съвсеме, правителството, че нашия лев е толкова искоско, защото вие не използвате това, не използвате онова. Германия, която изнася повече, отколкото внася, пакът марка пак не струва. Значи не е тази причината.

М. Маджаров (о): Златото е причина.

К. Илиев (з): Г. Маджаров казва, че златото е причина. Г. Маджаров! Къде е златото на Ромъния, та техният лей е по-висок от нашия? В Швеция и Норвегия; там е; болневиките го имат на разположение, и чрез Швеция и Норвегия делегират своето злато в Германия, а от там идат тук 500 хиляди марки, та хората купуват по-скъпо жито, отколкото във търговищите. Ето где е златото на ромъните. (Възражението от комунистите) Да, да това е истината. Не само ромънското злато, но и руското, до колкото го има, е отишло в Стокхолм и от там се делегира в Берлин и от там идва тук. (Възражението от комунистите) Вие не сте виновни, че купувате житото скъпо. Аз ви ръкоплескам, когато го купувате 8 и 9 л. кгр, защото това е в полза на земеделца. Но не ще прощавам един: когато купувате 8—9 л. кгр. жито, как можете по Софийските площи да говорите: „искаме евтихи хлеб“. Там сте пепочточни. Но ви ръкоплескам, когато купувате скъпо житото, защото българския селянин печели от това.

Некой от комунистите: Правителството трябва да вземе гръжка за прехраната на населението; това искаме тук, това искаме и от вами.

К. Илиев (з): Това е нещото от вас. Не можете да ви карате на Софийския пазар и салони: „Искаме евтихи хлеб“, а да купувате житото скъпо. Но за нас земеделците това е изгодно, а онова е нещото, където правите политика от външна.

Некой от комунистите: Имате ли излишни храни за износ, или немате?

К. Илиев (а): Има!

Същия от комунистите: Ако немате, забранете износа.

К. Илиев (з): Има, и ви ръкоплескам, че купувате скъпо, защото земеделца печели, но немате право да излизате да казвате: „Искаме евтихи хлеб.“

К. Гастухов (с): Те вече не говорят за евтихи хлеб, грижите им съза купуване. (Смех в десницата)

Председателствуващ Х. Манолов: Моля г. г. народните представители да не се разправят помежду си.

К. Илиев (з): Този въпрос — омалоцениванието на нашия лев — не е г-да, най-главната причина за скъпостията у нас. Има други причини. Глад за хлеб, и не немаме в България — такъв глад няма и не съществува, защото глад значи, когато със силата на най-високата валута не можеш да набавиш хлеб да се захраниш. Ние хлеб имаме. Но има друг един глад в България: глад за банкноти. Този глад е причина да може нашата валута да не стои на опора ниво, на което заслужава да стои. Защото, ако минете през Сърбия, ако минете през Германия и Унгария, па дори и през Франция, не можете да не си съставите понятие, че тия държави немат повече народни богатства — процентно отколкото българина. Пъти се: защо техната валута е по-добра от нашата?

Некой от комунистите: Австро-германската?

К. Илиев (з): Австро-германската е най-лоша, защото в Австро-германската всички създавати; всички ядат, никой не работи. Горе-доле и в Чехия ще стане така, защото болневиците нема.

Л. Кандев (к): Каква е тая работа? В Австро-германската управяват социал-демократията, а вие сега компрометирате социал-демократията в Австро-германската.

С. Дупаринов (з): Те съз ваши братовчеди.

К. Илиев (з): И в Австро-германската съзнателни народ да го доят и го доят страшна работа. Да не допуснем у нас това безредие, което е в Австро-германската. Глада за банкноти, г. г. народните представители, представлява от себе си една от основните причини, да се почувствува в България положението, при която чиновника да не може да живее по-спокойно. Тоя глад за баланси в същинен, ужасен и е основната причина да се създадава това положение. Аз ще ви приведа неколко примера. Вие сте свободни да проверите, ако не ви съз известни. Месото във Видин, дори във Фердинанд струва 14 л. килограм. И то струва сега 14 л. килограм, защото добитъкът е достатъчно по-ефтинял. Даже има места, дето месото е по-ефтино от 14 л. килограма. От Видин до тук добитъкът може да дойде и на крак, ако нема железница, но има и железница; от Александрово до гара София има железница. Знати, който е търговец, безспорно ще вземе от онзи ефтин фобитък и ще го докара тук. Преди, когато един цифър волове за клане струваша 12.000 л., в София ние ядохме месото 20—22 л. килограма. Сега, когато един цифър волове за клане във Видинско струват всичко на всичко 8.000 л., или с 4.000 л. по-малко, и не ядем в София месото 20 л. килограма. Защо? Има лакомия за банкноти. Лещата в Търновско струва 3-80 л.; докарана в София, нека се платят 20 стотинки повече и да стане 4 л. килограма. Обаче лещата в София струва 8 л. килограма. Защо? Глад за банкноти.

Т. Цеков (к): Вие нали сте правителство? Поправете тая работа. Но вие сте покровители на спекулантите — там е въпросът.

К. Илиев (з): Ще дойда и до там да говоря. — Едно пиле в провинцията, в селата струва 10—11 л., в София струва 18 л.

Л. Кандев (к): И 25 л.

К. Илиев (з): На и 25. Но аз купих днес на пазара един манчило пиле за 18 л. Защо? Глад за банкноти. Г-да! Продължете всички продукти, дословно всички. Вие живеете в село, вие живеете и в София, случайно като народни представители; вие знаете различната между цените на продуктите от първа необходимост в село, защото ги произвеждате, знаете как се плащат тия продукти тук. Защо в тази голема разлика? Нима не може да се направи така, че българското чиновничество да може да плати на селянина 1—2% по-скъпо, отколкото сега плаща на търговиците, за да донесе продуктите тук и да ги купуват с 20 или 30% по-ефтино, отколкото ги дава търговеца? Вие вервате ли ми, като ви казвам, че 20—30% печели търговеца. Аз не допушчам да ме вервате, защото софийския търговец не

може да продаде стока, докато не спечели поне 80—100%. Това е дословно негов навик. Ако той не вземе поне 80—100%, той, казва, не е търговец. Минаха ония времена, казва, когато вие, търговците, печелихме 1 или 2%. Защо? Сега, казват, други съм времената. Е, какви съм други? Ако купиш една стока, вместо за 100 л., за 1.000 л., защо да не спечелиш пак тези 2%, както преди беше доволен, та на 1.000 л. да спечелиши по 2% — 20 л. Ето как може да се мери печалбата на един човек в случая: нефтиняват парите, посъмнява стоката. Не, казват, не може така. Ако взема една стока за 100 л., ще трябва да я дам за 200 л. За София има специфични причини — аз не казвам, че нема — които повишават печалбите на търговците, а за тия специфични причини нека виним и большевиците, които съм большинство сега в градския съвет.

В. Мулетаров и Л. Кандев (к): А-а-а, девет душ сме!

К. Илиев (з): Съгласяват се напр., да се даде един дюкян в халите, вместо за 2.000 л. — за 22.000 л. годишен наем. От де наждете тоя градски съвет може да мисли за своято население в града, когато той дава дюкяните си от 2.000 л. до 22.000—32.000 л.

В. Мулетаров (к): Има магазини дадени под наем за 69.000 л.

К. Илиев (з): Има. Ако в градските съвети тук и в градовете, дето има чиновници, има щогоде умни хора, те ще кажат, че не бива да даваме тези дюкяни толкова скъпо, защото, ако хората плащат скъпо за тия дюкяни, с това покачват цената на стоката.

В. Мулетаров (к): А вашите аратлици, които подкрепихте в сегашните избори, говорят друго.

К. Илиев (з): Моят аратлик, друго не може да говори. Гледайте си работата. Никой от тези тук не говори друго, освен да осъди това нещо.

Л. Кандев (к): Едно обяснение, г. Илиев. По всички въпроси, дето съм давани дюкяни в халите под наем, ние сме подписали при особено мнение; целата група сме били против, като сме казвали, че дюкяните трябва да останат на близка цена, за да бъдат нормирани цените на продуктите, които ще се продават в тех, защото повишава ли се наема на дюкяните, тогава и самите наематели прехвърлят повишението върху самата стока и консуматорите плащат по-скъпо.

Председателствующа Х. Манолов: Г-да! Това не е заседание на общински съвет. Г. Кандев, моля, не прекъсвайте.

К. Илиев (з): Нашето държавно чиновничество може да бъде задоволено, без да увеличим бюджета с тези милиони, даже, които г. министъра на финансите ни предлага, в смисъл всичките излишни държавни служители да се премахнат. Г. г. министрите съм вече две години в своите министерства, познават вече достатъчно добре своите служби, за да вземат да мащат всички излишни служители от службите, които им съм възложени безпоправно.

Л. Кандев (к): Ако дружбите се съгласят, това може да стане.

К. Илиев (з): Дружбите ще се съгласят, защото не съм земеделците, които влячат подир себе си чиновническа армия. Г-да, може-би, че вие сте некъде прави, дето нашите министри съм назначили и земеделци, хора от селата, за чиновници, но нима вие сте патентирали държавните служби само за граждани? А от друга страна, не виждаме ли и треба ли да си затворим очите, когато виждаме истината? Не бива да си затваряме очите, когато виждаме, че между чиновниците има хора дори от нашата Коммунистическа партия. Но трябва да признаем, че социалистите комунисти, като държавни служители...

Л. Кандев (к): По ги бива.

К. Илиев (з): По-добросъвестно изпълняват службата си.

В. Мулетаров (к): Кажете го на Омарчевски за учителите!

К. Илиев (з): Ако Омарчевски трябва да вземе дружи комунисти, то е, защото си вирят много наоса; те аги-

тират — нещо, което не бива да правят, а трябва да си гледат само работата. Държавният служител е длъжен да си гледа само работата и да се не меси в работите, които закона му забранява.

В. Мулетаров (к): Да гладува и да мажчи.

К. Илиев (з): Но има чиновници, г-да, които чисто и просто съм занемарили своята служба и съм тръгнали със цел само да не прилагат законите, които тук се прокарват, т. е. да компрометират — кого? — земеделците, т. е. кого — собствения си народ. Всички такива чиновници трябва да се мащат и ще търсят хора, които ще уместят да прилагат законите. Затъм има случаи, дето г. г. министрите молеха даже земеделците да дойдат на служба: „Елате на служба“! — Не можем, имаме си работа.

Т. Цеков (к): Гешефти правят!

К. Илиев (з): Не правят гешефти, ами завратил ръкави, па оре и сее и ти продава по 7—8 л. килограм жито — това правят.

В. Мулетаров (к): И на края на месеца минава в града да подпише ведомостта.

Т. Цеков (к): Особено детективите.

К. Илиев (з): Това е косто твърдите, май не е право. Г-да! Казвам, без да се увеличава бюджета, може да се върже мярка: чиновниците, които сега тъмнят под тежестта на живота, да се намалят и да се съмратят излишните, ненужните служби. Второ, българското държавно чиновничество, служителите на българската държава трябва не-пременно да се заинтересуват със закон да могат и те сами да вземат участие в борбата със скъпостия или да се борят със желанието на хората, които съм гладии за балкоти. Тези две неща направят ли се, условията достатъчно ще се подобрят, щото чиновника да живее по-носно.

В. Мулетаров (к): Не им позволяват да излизат на манифестации.

К. Илиев (з): Манифестация на чиновника не е трябва. На чиновника трябва самун да яде и да работи. (Възражение от комунистите). Никаква манифестация не трябва на чиновника. Чиновника да седи в канцеларията и да работи и да му се даде хлеб да нахрани себе си и децата си. Манифестация той не трябва и не бива да прави.

В. Мулетаров (к): Но могат да влизат в дружбите. Сега има и градски земеделски дружби, януарчета.

К. Илиев (з): Това съм прелепти работи. Никога земеделската организация не е разчитала на градската маса. Ако земеделската дружба е разчитала на градските маси, то тя е разчитала на организираните градски маси. Но да придобива членове, а най-вече чиновници, това не е желанието на земеделската организация. Борбата, г-да, на държавните служители срещу желанието да се спечелят лесно балкоти се състои в коопериране на държавните служители. Вместо да се дадат 50 милиона — впрочем раздадоха се 35 милиона — а сега имаме 205 милиона, които ще се дадат, да се образува фонд от тая сума и чиновническата кооперация да се бори със скъпостията. Защото ако на чиновниците се дадат сега 205 милиона лева, бъдете уверени, бакалите им вземаха вече тези пари. Те увеличиха до такава степен цената на продуктите, щото сега чиновниците, без този проект да е станал закон, плащат търде много.

В. Мулетаров (к): Г. Турлаков с министерско постапление им турла дъбий мита и ще им ги прибере.

К. Илиев (з): Целото изкуство на търговците, не само в България, а у целия свет, е да приучат хората на скъпости. Приучат ли ги, лесно е по-нататък. Когато повишавате на чиновниците заплатите с 205 милиона, то търговците увеличават веднага с 10, 15 и 20% цените на своите продукти. Ще приберат тези 205 милиона много бързо, може-би за месец и половина, и тогава ще трябва да се замислите пак да давате други 205 милиона, защото човек да живее само един-две месеца, а живее 12 месеца в годината. Пак ще дойдат тук чиновниците да кажат: гладни

сме, дайте ни още 205 милиона лева; подир два месеца пак и винаги търговците ще намерят случая да прибират тези милиони чрез увеличение на цените. Но ако се кооперира държавното чиновничество и ако се даде на това държавно чиновничество една сума, не казвам 205 милиона, а може-би 30, 100, 150 милиона лева, като основен капитал, аз допускам, че българското държавно чиновничество ще може да облекчи своя живот но абсолютно, но поне малко от малко да подобри своето положение

Д-р П. Джидров (с): Г. Илиев! Касае се напр. за дрехите. Как ще погледнете на този въпрос? Кооперацията как ще достави дрехи?

К. Илиев (з): Сега ще ви кажа. Всички земеделци ходят боси, а най-вече техните деца. Гражданите ходят с обуща. Няма не може българското чиновничество по кооперативен ред да си уреди една кооперативна работилница за обуща? Няма не е възможно?

Д-р П. Джидров (с): От къде ще вземат сировите продукти, като гион, кожа и пр.? Нали ще ги вземат от пазара? Кой ще им ги дава по-ефтини?

К. Илиев (з): Ще ги вземат супори.

Д-р П. Джидров (с): От къде ще ги вземат?

К. Илиев (з): Ще ги вземат от населението.

Д-р П. Джидров (с): На каква цена?

К. Илиев (з): По тая, на каквато се продават сега. Напр. хлеба.

Н. Нюсов (з): Верижната търговия нема да я има.

В. Мулетаров (к): Ще им турите по-високи мита.

К. Илиев (з): И вместо един кундураджия, който не е доволен, ако направи един кундури по-долу от 400 л. само за работа, . . .

Д-р П. Джидров (с): Не е истината това.

К. Илиев (з): Как не е истината? Ами дирекцията нали даде на търг направата на обуща, явиха се и социалисти, и капиталисти, и направиха обуща за 170, 160, 140 л., като си плащаха за материала.

Д-р П. Джидров (с): За работата ли?

К. Илиев (з): За работата, и плащаха си материала и продаваха готови обуща за 160—170 л. Това го работят българи, български работници.

Д-р П. Джидров (с): Кога това?

И. Гетов (з): Минувалата година беше.

Д-р П. Джидров (с): Вие приказвате за едно време, което имаше други наредби. За сега кажете.

К. Илиев (з): Казвам, вместо да продават обущата по 370 л., те може да направят обуща за своите членове по 170 л. и по тяхв начин да се обуе българския чиновник. За срам — 700 л. един чифт обуща, и като ги поси една неделя, те се изджнат и се свърши!

Д-р П. Джидров (с): За дрехите им кажете. Вълната как ще намерим ефтина?

К. Илиев (з): Вие казвате, че обущата се късат, защото нашата кожа не струва. Естествено, не струва. Кожите от български добитък отиват от тук в Лайпциг или в Прага, преработват се в отличен материал за обувки, а като дойдат те в ръцете на българските майстори, те ги изгорят и ги развалият. Значи, има нещо, против което българския народ трябва да се бори, а най-вече да се занимава с него и народното представителство. Значи, трябва да се уредят работилници, които да бъдат десеспособни, да преработват кожите.

Д-р П. Джидров (с): Г. Илиев! Нека ги уреди държавата тези работи, държавните чиновници да работят там. Вие

имате силата, властта, хората, трудова повинност, всичко. Уредете го. Какво карате чиновниците от България да правят табахали и фабрики?

К. Илиев (з): Докато вие не се погрижите да носите месо в своята къща, аз няма да ви го нося. (Некои от земеделците ръкопляскат) Всеки е длъжен да се грижи за себе си.

Д-р П. Джидров (с): Това е едно кръчмарско възражение. Аз в моята къща си нося месо. Аз не говоря за възшето чиновничество, а говоря за това чиновничество, което е на държавата и казвам, държавата да се загрижи за него.

К. Илиев (з): Аз не желая да има българското чиновничество опекуни, аз казвам да нема опекуни, а да се замени то само за себе си и да си помогне. Опекуни не требват.

Т. Цеков (к): Нашата партия се бори да им помогне.

К. Илиев (з): Вашата партия ще помогне! Гледате си работата ми! Ами че на ваши комунисти плащаме по 400 л. за обуща; членове на вашата партия, комунисти, социалисти, за един ден и четвърт свършват един обуща и вземат 400 л. Нали съм те ваши хора?

Т. Цеков (к): Вие идете в противоречие.

Председателствуващ Х. Манолов: Моля, г. Цеков.

К. Илиев (з): Казват за дрехи. Ако, г. г. народни представители, при тези световни бъркотии днес лице може да имаме тук готови дрехи от странство, когато в България има достатъчно вълна, когато в България има достатъчно фабрики, когато в България има всичко — дал Господ, но лема инициатива — лице получавам готови дрехи от Виена и с тях се обличам по-ефтини, отколкото с тези, които се правят у нас, ако можем да получаваме готови дрехи от странство и да плащаме за тях едно твой скъпо навло в днеско време, ако български чиновник може да плаща за дрехите, за които се плаща твой високо мито, защо здравия човешки разум да не може да допусне, че това чиновничество, ако си уреди една фабрика за приготвяване на дрехи, то тези дрехи ще бъдат по-ефтини от онези, които ще дойдат от странство, за които е платено толкова много навло и мито? Здравия човешки разум го допуска това, аз мисля, че то е възможно, мисля, че не се лъжа.

Некой от комунистите: Трай, колко, за зелена трева.

К. Илиев (з): Какво „трај, колко, за зелена трева“? Това е една работа, които може да се уреди, които може да стане, и по тяхв начин да се осуетят желанията на гладните за бълготи, на онези комунисти, които вземат за ушиване на един дрехи 400—500 л. Това техно желание ще го убие, причините за това техно желание ще ги убият и чиновниците ще облекат себе си и своите деца по-евтино, отколкото днес.

Некой от комунистите: Всички комунистите причината за скъпотията!

К. Илиев (з): За ергените в София.

Т. Цеков (к): Данж за тех!

К. Илиев (з): Всички трябва да си плаща данж, и когато стане бълшевик, пак ще го плаща. Както ти си плащаши данж, така ще го плаща и ергените. Немат семейства, немало кой да им готви. Не е ли практически да кажем: дето ще отиде да лде в една гостилиница, в която се печели 60%, по закона призната за швекласна и т. н. в другите класи, не е ли възможно това чиновничество да уреди на много места, в много квартали по една кооперативна гостилиница, където да не се дава възможност на гладните за бълготи да им вземат банкнотите от джоба?

В. Мулетаров (к): Във Варна общината устрои такава гостилиница и вие я разтурхте.

К. Илиев (з): Аз съм я разтурзил.

В. Мулетаров (к): Вашето правителство я разтуря, Ти нали от името на правителството говориш?

К. Илиев (з): Аз говоря от името на Коста Илиев.

От комунистите: А-а-а!

К. Илиев (з): И моля правителството да вземе това, което казвам. Ако го вземе — добре, ако не го вземе — здраве да е. Никой не ме е умиломощил да ви говоря. — Защо, г. г. народни представители, да не се спестят тези 60% печалба, която гостиличарите вземат, когато нашите чиновници като отидат в гостиличината получават две лжимчи сес и една маржва за 6 л. по-ефтино? Защо да не може това чиновничество, защо да исма право да си уреди една гостиличница и да печели като сиези гладицци за банкноти? Може. Но защо не се прави? Защото не искаем. Трябва да пожелаем и да поискаме да се създадат условия, щото тези хора да имат възможност да заредят това. Да заредиш гостиличница, да заредиш дрехарница, да заредиш обущарница, требва капитал. Вместо да дадем тези 200 и неколко милиона на чиновниците да отидат да ги хвърлят в джоба на гладиците за банкноти, дайте им възможност, създайте им условия да живеят на кооперативни начала, по-добре, отколкото сега, да спечелят онова, която печелят гладиците за банкноти. А това може да стане. Ако чиновниците не могат да го направят, то значи, че те не умеят да се грижат за своята прехрана и своето облекло и заслужават да тъжат в мизерия.

Л. Кандев (к): Ех, че го рече!

К. Илиев (з): Задължавате го да внесе 1—2% за усиливане на коопераците. Тези 200 милиона могат да направят, щото гладиците за банкноти да исмат възможност да вземат готовите банкноти, които има сега засега.

В. Мулетаров (к): Тебе ще те изключат от земеделската група, ако приказваш така.

К. Илиев (з): Нема да ме изключат, не бери грижа. (Смех в сред земеделците)

К. Бозвелев (с): Отваряте вратата и заставяте чиновниците да се кооперираят. Аз ви заявявам, че 9/10 от чиновниците са членове на разни потребителски кооперации. Но вие се лжете, когато давате на кооперацията такава сила, че да може да направи живота ефтин — нещо, което тя не може да направи. Докато суртовите продукти се купуват така скъпо, никаква чиновническа кооперация нема да направи живота ефтин. Кашво ще направи кооперацията, когато трябва да купи от този пазар?

К. Илиев (з): С каква сума се увеличава сега бюджета за подобреие положението на чиновниците? С 20—30%. Значи, ако чрез коопераците се спечели 20—30%, државата печели 205 милиона, значи так е задоволително, так е хубаво. Но казваха ми и други некои от нашите другари тук: „А, казват те, какво си седнал да мислиши за тия кооперации, търговците ще ги конкурират“. Тъкмо това е хубавото. Нека да имат коопераците този основен капитал и като ги конкурират, ще дадат сгълътка храпа и ефтин облекло. Това се цели, това е една от целите на кооперацията. Нека ги конкурират. Колкото повече ги конкурират, толкова по-добре за чиновниците — ще получат по-ефтини продукти. От всеко един гладиц кооперирането на чиновниците е една полезна мерка, която не може освен да намали скъпостията в страната, защото най-малката печалба, която може да има, това е печалбата, която вземат търговците.

Мосто предложение по проекта е: първо, сумите, които се дават в проекта за подобреие положението на чиновниците, не са суми, които ще подобрят положението им. Ще го вложат може-би, ще го вложат извънредно много, защото тези 205 милиона за подобреие положението на државното чиновничество що накарат търговеца да по-скъпне живота още повече, та по такъв начин ще бедствуват и другите граждани, които не са чиновници.

Второ, част от тая сума да се даде като основен капитал на една кооперация, като се кооперират чиновниците по особен закон — не по този.

И главното, най-важното, всички излишни служби да се закрият; излишните чиновници да се махнат. С икономисване бюджета, да се подобрява положението на чиновниците по начин, както казах. В проекта, г. г. народни представители, на бърза ръка е допуснат чл. 8, в който е поставена една таблица за дохода на бюджета, която ще покрие разхода за подобреие заплатите на државните служители. Г. министъра много навреме каза, че тази таб-

лица може да претърпи изменение, но тази таблица е извънредно вредна за нашето селско стопанство. Аз следех пазара, следя го и сега; проди да се оповести във вестниците, че ще се взема едно добавъчно износно мято, което ще послужи за подобреие на чиновническите заплати, във видин житото беше от 83 до 91 л., а щом започнаха вестниците да пишат, че съвен обикновените мита и такси, ще се взема и едно добавъчно мято, една износна добавъчна такса, която да послужи за покриване разходите по добавъчното възнаграждение, веднага житото спадна на 73 л., 72 л., 71 л., дори и на 70 л. Защо? Защото търговеца, който купува жито, казва: „Внеси съ законопроект от правителството, може-би ще мине, знаем ли и не какъв данък ще платим“, и вместо да взема кофата по 91 л., взема я 70 л., или с 21 л. по-ефтини. Кой губи от това? Губи земеделеца. Но в какъв случай губи? Губи във всеко едно отношение. Земеделеца губи не само съжитото, което ще се изнесе, но и онова жито, което въобще търговеца купува, ще го купи по-ефтини, защото не знае дали тази кофа ще я продаде в България или в странство и не знае, дали ще се вземе пекъко износно мято или не. Едни наш другар много спраедливо напрви една сметка, че ако се прокара това мято, загубата за българския земеделец ще бъде не по-малка от 2 милиарда лева. Та вместо тоя член 8, вместо тая таблица, аз бих молил всички да се съгласите да се стремим да намалим службите, да намалим чиновничеството и от икономията в бюджета за 6 месеца, от сега до края на март, да създадем условия, щото нашето чиновничество да живее по-спосино. (Ръкопискане от земеделците)

М. Мулетаров (к): Ами капиталите няма ли да се обложат?

К. Илиев (з): Вие най-много трябва да щадите капиталите.

Председателствуващ Х. Манолов: Има думата народния представител г. Тома Вълчев.

Т. Вълчев (з): (От трибуната) Г. г. народни представители! Въпроса, който ти занимава от неколко дена, още преди да влезе тоя законопроект в Народното събрание, земеделската парламентарна група се занима горе заедно с г. министъра на финансите и този законопроект биде проучен, доколкото можеше да разберем и доколкото можеше да намерим начини, по които да се доберем до ресурси, за да покрием тези големи државни разходи.

Т. Цеков (к): И затуй западите оратори все разлито говорят!

Т. Вълчев (з): И в това отношение ние не вземахме решение да поднесем тукъв законопроект, за да се караме и да обвиняваме левицата, или десницата, или центъра, ами мене ми се струва, че е дълъг на всеки един народен представител да се изкаже, да каже леговото умствено разбиране, от къде да вземем ние сега 240 и толкова милиона лева, за да погрешим гладиците за 83, или ако ще и на повече хиляди души чиновници.

Л. Кандев (к): 110 хиляди!

Т. Вълчев (з): Възможно е 110 хиляди да съд. Аз слушах много оратори и от левицата, и от центъра, че се нахвърляха против нас, некои от нас се нахвърляха против тех, че едини или другите били виновни. А мене ми се струва, че виновно е самото време, г. г. народни представители. Защото вследствие на големите войни, вследствие на големата смъртност, вследствие на този светски неурожай, павескаде, може да се каже, никъде ня е розово управление, никъде не е розово финансово управление на страните, с изключение на некои, които г. Коста Илиев посочи. И ше сега не трябва да се караме, не трябва да се нападаме, че този или онзи е виновен, но да видим, какво можем да направим сега тълпата за това чиновничество, което вервам, че бече пъловината и повече от тези суми ги е възло на вересия от друго място и ги е изяло. И аз не чух да се изкажат две мисии от никого: нико от десницата, нико от левицата, нико от центъра, че не трябва да дадем на тези хора. И аз съм от онния, които общат да ворват и така разбираят, че трябва да им се даде. Но спорят е тук сега, да видим откъде ще вземем. Понеже ние от една страна вземаме, а от друга страна даваме, с десната ръка вземаме, с левата даваме, често пъти правим грешки, защото преди да вземем, не сме си направили

добре сметката, и вземаме повече от онези, откъдето сме се научили да вземаме, и вземаме повече от онези, които ѝ по-крайни и по няма да правят гюрултия, и даваме повечко на онези, които умелят повече да искат. Та според е сега, казвам от къде да вземем, а че трябва да дадем на тези чиновници нещо, дума неща.

Г. г. народни представители! Колкото пъти ще увеличаваме заплатите на държавните служители, колкото пъти ще да им даваме по-големи заплати, докато не намерим начин да преградим пътя на злото, от където извират, не е начина този, че с увеличение заплатите на чиновниците щели сме да им подобрим положението и да упомним техното материалисто положение. Не е тоя път. Вие знаете, че онзи е най-добър лекар в една околия или в един град, ако вземете, който умеет предварително да употреби своите знания и своите мерки, да предизвика града да не влезе епидемията в него, че когато влезе и почнат да ги карат с каруци в гробищата, тогава какво ще лекуват? Мене ми се струва, че тие когато сме седнали днес да разискваме този важен въпрос, да намерим начин, как да задоволим гладните гърла на тези господи наши служители, понапред би трябвало да разрешим въпроса, от къде извират тази скъпостия, от къде иде това зло, да се справим с корените на злото и тогава тие ще увеличим заплатите и на самите чиновници. Зашо? Ако вземем да се занимаем с този въпрос, да се занянем от къде иде скъпостията, тие ще видим, че мноzilla горе-долу налучката този въпрос, по казаха само по неколко думи. Ще ми позволите аз да кажа неколко думи повече от тези господи, които говориха за злото, за извора на злото. Понеже 7—8—10 години близо съм тук и понеже обичам да познавам нашия живот в България, понеже знам какво е спекулант, познавам какъв е живота на чиновника, виждам как живее търговецът и виждам как живее племенния работник, познавам живота и на земеделца, слава Богу, горе-долу, виждам съм и в самия обществен живот и заради това искам да кажа неколко думи, за да видите, е ли верно туй мое разбиране.

Казва се: неколко пъти ще увеличаваме заплатите на чиновниците; казва се и сега да ги увеличим, и с това ще се свърши работата. Хубаво, но аз ви казвам, че нема да се свърши, защото с увеличение заплатите като и през ходовиришите казаха, посаждват всичките продукти. И тие виждаме, че чиновничеството у нас представлява само един проводник, през който минават сумите. Българските правителства, и представителите, и сегашното, представляват едно колело, което гребе, а държавните ресурси, респ. да никоя заплатите представляват един малко изворче, което тече полека-лека и се образува един гъйл. Правителствата, и предишните, и сегашното, представляват основа градинско колело, което постоянно изгребва водата. Къде отива тя? Чиновничеството представлява улей, в който попада градинската вода и отива: чиновническите заплати само дохаждат и казват: „добър ден“ — и веднага „бегом“ от ръжата на чиновника, и през този улей отиват некъде. Къде? Напоява се градината, полива се и дава добър плод некъде — там, в джоба на спекулантите там в касата на спекуланта, там в джоба на ония приятели, които докараха всички злини на тази пешастна страна. Всичките тези държавни ресурси, през онзи проводник, така наречен според мене градински улей от който излиза водата, загребена от правителството, всичките тези ресурси, които правителството взема от джоба на държавните, стиват и през този улей в касата на спекуланта, отиват и ползват градината и дават благослов за спекуланта. Преди войната милионерите беха 60 и неколко души, а след войната аз ги забърках колко съм — знаех ги 60, а съм станали 350, а може-би и 500. Ако направим една сметчица, че Бог знае каква, а една малка сметчица, тие ще видим, че в България има 300—400 души милионери, на които като изчислим богатствата, господата от десницата и от тук (Сочи комунистите) ще се съгласяя, че държавата е много по-бедна, отколкото неколко души спекуланти от ония, които съм в затвора, и от ония, които беха кандидати за затвора. И сме седнали да се чудим защо е така! Защото никому не е скрито, всички знае, че борбата у нас и по целото земство кълбо е борба между капитала и труда. Никой не може да опомни, че днес се борят капиталият и труда, само че у нас има един малко криви разбирания, та се хвашаме гуша за гуша с тези приятели (Сочи комунистите). Обаче времето ще ни накара да се разберем и ще се види кой живе и кой плаща.

Верно е, че положението на нашите държавни служители е плачевно; никак не спори за това, но требва да погледнем въпроса и от друга страна. Когато един чи-

поник, какъвто и да бил той — изборен или назначен, вземето от изборните, вземето от назначените — плаче, че не му достигала заплатата — това е верно — аз обичам да турям очилата на истината и да погледна, къде си харчи парите този приятел, защото верно с, че много семейства замръжват гладни, ама верна е и другата страна, че, ако се не лъжа, 90% от тези семейства те ги грепат по три пъти на ден за посещават театърите в София, не ги грепат ден да по отидат на кинематографи и на разни разходки и на разни места — там, където се харчи държавна пара без причини. Аз там обичам да поглеждам. И ние когато ще вземем от лампоматеца — бил той земеделец или индустриалец, наемен работник или не знам какъв — и да дадем на онзи, който ще харчи тези пари, ище требва да прамим и тая сметка: ище требва да знаем, и требва да намерим модус за това, да го предупредим — сме закон ли, с некакъв данък ли, какъвто ще ви посоча по-нататък — да разбере този човек, че трябва да харчи парите с мера, така както се харчи солта с мера. Не може да се яде госбата, ако е бессолна; не може да се яде и ако е пресолена. Така трябва да се харчи и парата: там, където е необходимо. Пари ще дадеш да купиш дрехи — без дрехи не може; пари ще дадеш да купиш хлеб; пари ще дадеш да купиш обува; пари ще дадеш да купиш медикаменти и пр. — не дай Боже, може да се случи нещо у дома — но, мене ми се струва, че може, без театър и кинематограф.

Л. Кандев (к): Театрите съм недостъпни за чиновниците. Парите не им стигат за ядене, а камо ли да отиват на театър! И редко ще намерите чиновници в театъра.

Т. Ценов (к): Спекулантите сега съм в театрите.

Л. Кандев (к): Недостъпни съм театрите за чиновниците.

Т. Вълчев (з): Аз ще ви прочета по-нататък една таблица, с която според мое скромно разбиране, сметам да обложим тези господи, които съм достигнали до такова положение да водят такъв охолен живот. Шом един човек в тая страна — било чиновник, било търговец, какъвто и да бъде — е достигнал до това положение да отива със семейството си всеки ден в театър да представление, в различни кинематографи, трактири и т.е. знам какво, трябва да плати нещо: шом в тая страна имаме хора, които носят близнаки пристени и тем подобни украсления и други ценности, . . .

Л. Кандев (к): То е друга работа.

Т. Вълчев (з): . . . тези хора нека платят на тази държава, ако би в това число да съм и аз. Аз по-нататък ще ви посоча, от къде да се вземат пари. И мене ми се струва, че нема да сбъднеме, ако постремим така. Защото ако обложим сега земеделското население, то и без това си е претоварено, то ще вземе да търка, ще вземе да упреква: а когато то вземе да вдига людолията от долу, мисля, че не е добре пито за нас, чито за вас. Но тие сега тези 250 милиона трябва да ги намерим, да ги вземем от некого доброволно, без да каже две думи. А има от къде да се вземат. По-надолу аз ще прочета тоя списък.

Л. Кандев (к): Театрите съм необходими, а брилянтите и не необходими. Има разлика. Трябва на чиновниците и на всички граждани да се дава възможност да посещават театрите: това е една културна необходимост. Но да се носят брилянти пристени, това не е необходимост.

Т. Вълчев (з): Имено, имено, аз това казвам.

Л. Кандев (к): Ти казваше да не ходят в театрите. Въпросът е, че чиновника не може да отиде в театъра, при все че то е една необходимост за него, защото билегите съм съм, а той нема пари да ги вземе. Театрите трябва да бъдат достъпни за целия народ да ги посещава: това е културна необходимост. С това аз иска да кажа, че всичко, което се дава в театрите, е потребно.

Некой от земеделците: Тогава и на село трябва да има театър.

Т. Вълчев (з): Не отиват в театрите дребните чиновници, на които не достигат парите. Аз знам тия приятели, които ходят в театрите. Г. Ламби Кандев! Позволете ми да съм ходил онази вечер в театър „Ренесанс“. В

10-годишното си депутатство за шести път отидох овази вечер там, не за кеф, а да видя онова чудо, за което требва да ви говоря от тук.

От комунистите: А-а-а! За шести път в „Ренесанс“!
(Смех)

Т. Вълчев (з): Заппото, уверен съм, не отиват на театър дребни чиновничета, на които депата често пъти, лежат гладни.

Л. Кандев (к): Това е право

Т. Вълчев (з): Верно е това. Но има мнозина, които съм малко по-дебела кожа и които получават повечко заплата, и аз ги виждам да пълнят театърите и кинематографите по три пъти на ден.

Т. Ценов (к): Ако те чуе Омарчевски само! Той е ежедневно там.

Т. Вълчев (з): И когато днес чашето Министерство на финансите ви слага един законопроект с една таблица, според която този, който получава от 500 л. нагоре, да получава 250 л., 300 л., 500 л. и т. н., с други думи казано, този, който получава много, според тази таблица трябва да му се даде пак много, а този, който получава малко, да получава пак малко, макар че и единият, и другият имат бчленни семейства...

Б. х. Сотиров (к): Така е казано в евангелието: който има, ще му се даде.

Т. Вълчев (з): Верно е, че на едно място в евангелието е казано: който има, ще му се даде, а който нема, и това кое то има ще му се вземе, но знаете ли за какво се говори там? Там се говори за ония разбирали, които вие немате. А тук се говори не за евангелие, а за онова, което трябва да се даде на гърлото на човека. Та, казах, че моите разбирали съм да дадем повечко на ония, които получават по-малко, да им се увеличат заплатите, възлагаждението, а ония, които получават повечко, да получат по-малко. Бих казал с други думи, да събрим таблицата с тъжния край към дебелият и обратно. Думата беше за театърите. Там не отиват тия, на които не стига; всеки ден виждам кои отиват там: ако ги попика човек на некаква политическа или религиозна, духовна сказка, на каквато шесте сказка да ги повикате, та да видят защо съм се родили на света, те нема да отидат, защото и викате без пари; а в театъра, понеске е с пари и е за лукс, всеми бърза и се надпреварва да идс там. Имах случай овази вечер да гледам как се мъчат да си взимат билети, как се близкват — както беше през време на войната: съм стражари не могат да ги разтърват; ще се изтрепят, за да вземат билети. Е, добре, шом като е така, нега този човек, който се блъска за билети в театъра, да плати 5—10 л. повече — нема да усети.

Б. х. Сотиров (к): Я кажи на министър Омарчевски да затвори театрите!

Т. Вълчев (з): Аз нема да кажа това на министър Омарчевски, а искал да го кажа тук да го чуе българския народ, и като ви прочета тази таблица по-долу, сигурен съм съм с хванцам с па бас, с когото щете — че ако я положа на референдум, тия мои разбирали, изложени в нея, ще имат болшинство: 99% от българския народ ще гласува за тая таблица. А какво ще мисли г. Омарчевски, то е отдельна работа.

От друга страна, г. г. пародии представители, трябва, както и предшествениците се изказаха, да се намали числото на чиновничите. Намаляването числото на чиновниците е необходимо. Вие всички сте очевидци, па и пие сме очевидци, че в много учреждения, по различните министерства има излишъчен персонал. В канцеларията има хора, които аз познавам лично, там има работа, която познавам тоже лично; тя може да се върши от трима, а там има 5—6 души.

Некой от левицата: Що ги държите?

Т. Вълчев (з): Често пъти ми се е случвало да отивам в некоя канцелария и като не ме познават — а и сега не ме познават, защото съм много — влизам в некое учреждение, дето заварвам женски и мъжки да не работят: бедсват си хората, осукват си ин гардите, а на некои места и кафето си пият. Ако не се обадиш защо си допължил, нема

да те питат; ако те знаят, че си народен представител или чиновник, който може да им направи некаква беля, те ще ти свършат работата, иначе — ще чакаш по цели часове. Питам ви: така ли трябва да бъде? И като чмаме излишъчен персонал, питам: що сме седнали днес да се чудим? Попнат като се съгласиха мнозина, че трябва да намалям чиновническия персонал, че требва да намалям най-малко с 1/3 персонала, ще се запитам: на кого да посеснем? Тук е големия въпрос. Мнозина ще си кажат: ще уволним тия, които не съм от нашата партия. Това може да си мислят. Аз не съм поговорил на тая мисъл и не поддържал до последния ден на живота си тая теза: способни човек да остане на работа. Не ме интересува комунист ли е, радикал ли е, народник ли е, анархист ли е, дяволищест ли е — какъвто ще да бъде — мен ме интересува, тия чиновник проповядил ли се в писмо по службата си — не, разбира ли си работата — разбира я; значи, с две думи, този човек е полезен и за себе си и за държавата. Шом този човек е такъв, нема нужда да го гоним, нема нужда да го уволяваме. Аз много пъти съм казвал и пред всички наши другари, защото всеки ден ви главоболят за служби, казвам го и тук пред Народното събрание, че да се отбележи в стенографските протоколи, че съм имал случаи да виждам наши хора, сдружени земеделци, дошли при мен с окопийски протокол за служба. Околийското събрание държи протокол да се пазят Иван Драганов чиновник в едно-кое-стия министерство: добре, тия човек дохажда при мен, но аз сметам да си изпълня дълга тай, както аз го разбирам. И като го познавам, казвам му: „Приятелю, тая ложница е голема, не съм за твоите честа, и защото е голема, ще ги раздере“. — „Ама защо“? Вчера си назначи комунист, народник. — Да, даже без протоколно външение имал съм случай да ходя да ходатайствувам пред г. г. министрите за комунисти, за пародии, за широки социалисти, за не знам-какви, наставлявал съм за техното назначение.

Л. Кандев (к): За комунисти не вервам.

Т. Вълчев (з): Ще ви посоча случаи, г. Кандев. — Заради това, защото аз казвам: този човек, този български гражданин, този син на тази България, на която съм и аз съм, се о научил да бъде чиновник, способен е за тая служба, полезен е за тая държава, следователно аз ще настоявам той да бъде чиновник. С други думи казано, вие пие се съгласите — и аз прилагам това на практика — никога да не даваме на човека служба, а да се мъжим да намерим на службата човек който да я познава. Как приваеха по-рано чашите приятели, предпътвани? Дойде ли на власт партията, с метла ще изчистят всички и ще си патуят свои хора. Дойде некой при депутат с писмо; той го праща при министъра, за да му даде служба, каквато може. Под тази дума се разбира, че може да бъде разследен, може да бъде инспектор, може да бъде владика, може да бъде не знам какъв. Аз казвам: служба да се даде на оногоз, който я познава — не на човека служба, а на службата човек. Нема нужда да го питате от кое село е, чий син е и какво убеждение има. Нека има каквото ще убедение, но като отговаря на тия условия, аз казвам: тия човек нека остане на служба. А другите, които съм излишни, които имат чурукли, които като ги претържите, ще памерите големи чурукли в тях, ще ги мащнете; тия, които съм негодни за работа и тия, които имат престъпления, да бъдат уволнени, а да се оставят голди хора за работа. Шом намалям персонала, що ще получим една сума, която ще употребим за опези, които работят повечко.

Л. Кандев (к): На практика не е така. Вие сами знаете, че във Видинският окръг, самия ваш окръжен училищни инспектор праща учителите до дружбите ли му допесат протокол. Ако не му допесат такъв протокол, не ги назначава за учители. Нима не знаете това? Тай че, едно се приказва, а на практика друго се върши.

Т. Вълчев (з): Аз, г-да, косто приказвам, това върши. Може да има нещо подобно, но аз така разбирам, аз за себе си говоря. Мосто депутатство е такова.

М. Донсузов (с): Вие какво представлявате? Вие имате един склон; вашия склон го прави, вашето правительство го прави.

Т. Вълчев (з): Бих желал да бъде така, както казвам, но ако има единици, които постъпват друго-яче, то аз не съм виноват,

М. Донсузов (с): Тук изповед не имам!

Л. Кандев (к): Окружният училищен инспектор беше при тебе в парахода, когато му се разправяше за това, и на друго място се разправяше: без писмо от дружбата не назначавайте учители, а тук разправяши друго!

Т. Вълчев (з): От една страна, като намалим чиновническия персонал, ще направим известни икономии; от друга страна, като обложим само некон луксозни предмети с по няколко стотин лева — сега ще ѝ прочетът този списък — ще получим нуждите за целта срещу това; от трета страна, както се съгласиха и другите — и го треба да бъде, самото време го плаща — необходимо е чиновничеството да се кооперира. Само тази е мерката, която ще може да накара ония спекуланти, които отиват да правят спекулации, да видят, че има една кооперация, която сама пабавя на своите членове и техната храна, и техните обуви, и техното облекло. То е, може-би, пълед трудна работа по понеже чиновничеството ще я подеме, то може да я паднати, и тя не е труда за него. Може да бъде трудна, ако говорим за кооперирането на друго съсловие, каквито съм напр. пашите селани, тий като тук има работа да се работи с писалка, която не е възможна за други; но тук със чиновничеството тя много лесно може да етапе, ако държавата, както имаше направени предложения от некой — не помня кой — отпусне за пръв път няколко милиона лева, за да се образува един фонд от който да се започне кооперирането на тези чиновници. И аз ѝ уверявам, че още отсега, когато закопроекта ще е минал на първо четене, понеже се знае, че на тия чиновници ще се даде нещо, посъждават продуктите на пазара.

Б. х. Сотиров (к): Това е заради вашата митническа тарифа.

Т. Вълчев (з): Спекулантът вчера продаваше метъра плат 100 л., сега — 120. Не заради митническата тарифа е това; той знае, че този суми ще преминат през ръката на чиновника и ще отидат в неговия джоб.

Л. Кандев (к): Не, грешка имате. Не защото се дават на чиновниците големи заплати, затуй посъждават предметите, а защото посъждават предметите, затуй ще треба да се увеличат заплатите. Мажните скъпотията и няма защо да се увеличават заплатите на чиновниците.

С. Георгиев (з): След като закупихте храните, как ще премахнете скъпотията?

Л. Кандев (к): Турите митническа тарифа сега и живота ще посъждате, разбира се.

Т. Вълчев (з): Г. г. народни представители! Аз ѝ казах, че ще треба да намерим ресурси, с които да покрием тези разходи за държавните служители. Аз ѝ казах, че има един списък. Вам е известно, че преди няколко месеца, ако се не лъжа, Русенският окръжен съвет беше излезъл с един такава инициатива: облагаха се в бюджета му некон луксозни предмети, по не знае г. министра на вътрешните работи по какви съображения не утвърди този бюджет. Но това, което се вижда на глед малко, то като облагат ще се увеличава, ще се увеличава полека-лека и един ден министра ще се съгласи с него, защото това е пародийна воля. Некон работи съм изхвърлил от това, което Русенският окръжен съвет беше гласувал, а некон съм притурил. Ще ѝ прочета този списък и може на второ четене да си падне предложението, та да видим коног на падне приятели няма да гласуват и да видим коног на падне, комунистите, няма да гласуват. (Възражания от комунистите) Защото и вие представлявате наемното рабство, наемническия персонал, по струва ми се, че няма да гласувате за този списък, . . .

От комунистите: А-а-а!

Т. Вълчев (з): . . . защото тук се говори за пера, които докарат ресурси.

Л. Кандев (к): Хайде, четете списъка!

Н. Пъдарев (д): Да донесат по едно кафе и да курдисат по едно паргилие, ю да си приказаваме!

Т. Вълчев (з): Според моето разбиране, требва да се обложат следните луксозни предмети: (Чете) „Шапки с пера — 200 л.; луксозни мрежи на лицето — 200 л.; ръкавици на ръцете летно време, без причина — 200 л.; бастони, носени от младежи, без медицинско свидетелство — 300 л.; луксозни колички за деца, с които чиновници и търговци си воят дената — 300 л.; златни часовници, които имат — 300 л.; златни лапицове и кордони — 200 л.; . . .“

М. Донсузов (с): Малко е!

Т. Вълчев (з): . . . високи токове (Смех) — 200 л.; деколтета и голи ръце от лактите надолу — 500 л.; . . . (Смех)

Некои от земеделците: То е икономия на плата, бе!

Други от земеделците: Карай, карай!

Т. Вълчев (з): . . . луксозни кабриолети — може би в това члено влизам и аз — „500 л.; кучета и кученца водени по ресторантите и улиците — 200 л.; лисици и други кози на врата и моншони, които посят — 500 л.“ . . . (Смех)

Л. Кандев (к): Машони.

Т. Вълчев (з): Машони. — . . . ажурени чорали — 100 л.; . . .

Л. Кандев (к): Значи за „абажурни“ чорапи колко?

Т. Вълчев (з): . . . луксозни женски чантички за раже — 300 л.; сватба с музика, които правят, било в селата, било в градовете — това се отнася и до нас — „нека платят 500 л.“, — онези, които си минават без музика, нема да платят. — . . .

К. Пастухов (с): Дамски папироси имали ли?

Т. Вълчев (з): . . . свадбени вуали луксозни — 500 л.; младежи и от двата пола, паважки 21 година и образованите си, които съм без никаква професия по-нататък, а си клатят краката в „Борисовата градина“ — да платят 500 л.; (Общ смех. Ръкоплескане от земеделците) Съмнено ли ѝ се вижда това?

Л. Кандев (к): Бай Тома! Имаше едно законодателно предложение, според което ергентите да плащат данък. Това предложение беше на г. Стамболов и то не се приведе в изложението. Защо го оставихте? (Глъжка)

Председателствуващ Х. Манолов: (Звънчи) Моля, тишина г-да!

Т. Вълчев (з): . . . златни пръстени, които носят — 500 л.; . . .

К. Пастухов (с): За юбилентите пишо не казахте.

Т. Вълчев (з): На вас се вижда, че е смешно това, косто приказвам, но аз ѝ казвам, че ако се подложи на референдум това, 99% от хората ще гласуват за него. (Смех. Глъжка)

Председателствуващ Х. Манолов: (Звънчи) Моля тишина г-да!

Т. Вълчев (з): Две думи за златните пръстени, защото може да си кажете, че този човек приказва като шапав: . . .

От комунистите: Така е!

Т. Вълчев (з): . . . има златни пръстени, които струват 50—100 л., а ще платят данък. Но аз ѝ казвам, че когато видях през 1914 г. в София некой да носи на ръката си пръстени по за 20—30 хилади лева, аз се почудих. Моят имот цели не струва толкова.

Т. Ценов (к): Да се копфискуват!

Г. Дамянов (з): Бай Тома! И за 100.000 л. има пръстени.

Т. Вълчев (з): Не съм видел такива,

Г. Дамянов (з): Ето, тук на балките има хора с пръстени за 100.000 л.

Т. Вълчев (з): Когато ви казвам, че има хора, които съм навършили 21 година и образоването си и съм без никаква професия некъде, а си клатят краката, смешно ли ви се вижда това?

Л. Кандев (к): Тогава да се оженят.

Т. Вълчев (з): Не е въпрос за женитба, по да не висят на врата на министрата. Като съм способен за работа, да работят. — (Продължава да чете) . . . златни обещи — 300 л.; автомобили, частни — които си служат с тех, да плащат 5.000 л.; . . .

Л. Кандев (к): Ами министрите?

Т. Вълчев (з): И министрите.

Л. Кандев (к): А когато министрите правят свадба с автомобили?

Т. Вълчев (з): . . . моторни велосипеди — 500 л.; семейство от млади хора, двойка, което има слугиня — да плати на държавата 2.000 л. . . . — Питам тези млади хора, които могат да си служат, могат да си паготвят, могат да си пометят шошат по една и две слугини у тех? Като е стигнала работата до там, пека платят на държавата.

По-нататък: „които отиват на театър, да плащат за всеко отиване по 10 л., безразлично на кое място; на танцуваща ветеринка — 20 л.; на кабарета — 100 л.“ . . .

Л. Кандев (к): Да се затворят кабаретата.

Т. Вълчев (з): . . . за луксозни отгледала — 100 л.; за луксозни столове и калапета — 1.000 л.“

Некой от земеделците: Тогава и Мулетаров ще обложите. Той преди месец взема такива.

Л. Кандев (к): Щом има такива, ще плати.

Т. Вълчев (з): Г. г. народни представители! Аз споменах кабарета. Аз не можах да науча, какви съм тия кабарета и зимни градини, макар че от десет години съм тук. Вие можете ли да си представите, г. г. народни представители, вън от шегата когато в тая страна има хора и в чиновничеството, и в пазарното работничество, на даже и в земеделието, които гладуват, а от друга страна, като погледнете, виждате, че некой съм се забравили в своя разкоп лукс и разват? Аз имам случаи да познавам личности, да познавам хора от провинцията, да дохаждат тук в кабаретата, и когато ище десет души ще се пахрани съм 100 л., те се пахраниват по кабаретата и ще похарчат по 5.000—10.000 л.

Л. Кандев (к): Да се затворят кабаретата; защо ще ги облагаш?

Т. Вълчев (з): Ние сега ще им турим далък, а ще видим по-нататък какво ще ги правим. — Онзи ден г. Нейков оплаква интелигенцията . . .

Л. Кандев (к): Свирпи ли списъка, нема ли още?

Т. Вълчев (з): Със списъка свирших.

Л. Кандев (к): Ами златните отиля?

Т. Вълчев (з): Немам лищо против да има и за златните отиля — Г. Нейков оплаква интелигенцията и изчислява на едно семейство — ама не показва колко членове — че трябвали да се дадат най-малко 30.000 л. годишно, за да може да живее. Аз бих питал г. Нейкова — тук ли е? — да ми посочи кое семейство елизира той? Чиновническо семейство. Ама какво семейство, на кой чиновник, с каква заплата и с колко членично семейство? По това той тук типцо не каза. Той каза, че на едно чиновническо семейство е необходима 30.000 л. годишна заплата. Но аз, който представлявам държавата, искам да знам, защо му съм тия 30.000 л.? Държавата ще даде тия пари, ама може да каже: искам да знам, къде се харчат те. Сигурно, г. Нейков вишира такъв чиновник, който отива в кабарета, сигурно,

той визира тия чиновници, които не обичат да пропускат театра, които не пропускат да се занимават летно време с бани и курорти. Ами я питайте онния паемки работници, които съм бранителния човек, разбира ли какво нещо е курорт? Я питайте ония работници, които тъжат във фабриките и в различни чифлици, знаят ли какво нещо е курорти и бани? Не е ли верно, че земеделца със своето домочадие, с всичките си деца от 7 години нагоре, работи от тъжно до тъжно? Не е ли верно, че паемки работници, па и неговите деца, съм на работа из фабриките? И когато г. Нейков иска за един чиновник 30.000 л. годишна заплата, не би ли било добре да се разберем, за кой чиновник се говори?

Л. Кандев (к): Аз не съм защитник на г. Нейкова — и него нема тук — по това, което той цитира, е официалната статистика, т. е. счита се за мъж жена и четири деца. Тая сума е потребна за такова семейство по дажбата на един войник: толкова му е потребно за хлеб, облекло, месо, сол, дърва и др. — затуй, което е необходимо. Затуй което е нужно — храна и др. по днешните пазарни цени съм потребли 30.000 л. за пела година.

Т. Вълчев (з): Заедно с театъра ли?

Л. Кандев (к): Без театъра, без кинематографа, без ажурирани чорапи, без златни ножетки и без велики други, без които може. В случая г. Нейков цитира официалната статистика.

Т. Вълчев (з): Г. г. народни представители! Аз бих желал, не само сега, когато ни съм потребили 240 или 250 милиона лева за държавните служители, но и друг път, когато гласуваме бюджети, би требовало да седием — така, както г. министъра на финансите има добрията да подложи сега на разискване този въпрос и ние всички да си дажем думата — и да памерим начина да се обложи всичкото онова население, градско или селско, което ще даде доброволно.

Л. Кандев (к): Не доброволно, а който има.

Т. Вълчев (з): Доброволно, защото аз ви уверявам, че на тия приятели, които, както овсяте търчат към кърмилската съм павликами да отиват в театърите, не 20 л., а 200 л. да им тусят, пак ще отиват. Аз знам този свет къде отива. Аз често пъти съм со карал с наши приятели, депутати и министри, и аз бих желал да си вземат бележка от това г. г. министъра. Но в наше време, когато тази държава управляваме ини, които съм павлезли от онаа бедна селска къща, която не разбира чито от театри, пъти от курорти — аз не искам да върна София надире, не искам да стано и ти като нас — искам да има малко повече ред в тия работи. Аз бих желал да заплатим всички от вас, какво ги кара тия хора всеки ден да пълнят тия четири — пет театри с пет — шест — десет хиляди човека? Каква е тая сила, която ги кара там? И като си зададете този въпрос, вие ще си отговорите: хей там се харчат парите за непроизводителни цели. А шом това е така . . .

Л. Кандев (к): Това е една културна потреба на хората, само че не е урегулирана. Урегулирайте културната потреба на хората.

Т. Вълчев (з): Значи, да ги караме да виснат по театри! — Г. г. народни представители! Аз имах случай да отида в „Свободния театър“, макар и да не желас, но мои приятели ме заведоха и ми платиха, като ми казаха: „Мразил тая работа, но ела“. И отидох в „Свободния театър“. Е, какво ще ми кажете? Каквото видях там, аз плювах. Това ли ви е вашата софийска култура? 17 голи жени, с пъзванието, имат само превръзки . . . (Смех) Когато един ден хората се срамуваха само от пъствата, днес не се срамуват и от хората и което, ако паднат селяни го погледнат, ще се погибнат. Когато в село сутрин бащата и майката видят децата рано и ги карат да впрегнат колата и да отидат на работа, тук софийското семейство вика скоро слугата да отиде да донесе закуската, или да отиде за файтон, за да не пропусне първата част от пъствата. И отиват в театъра и мъжът и жената — целото семейство. Култура ли е това, да гледа там оня разват? Това ли е културата ви?

Л. Кандев (к): Това е културата!

Т. Вълчев (з): Според моя терпк, тя не е такава — това е моето разбираме.

Некой от земеделците: Комунистическа култура!

Т. Цеков (к): А Омарчевски сега ще прави нова опера!

Т. Вълчев (з): Г. г. народни представители! Аз съм виновен; тема какво да продължавам повече, защото въпросът е изяснен. Казах и повторям, че нема две мнения за даването повишението на чиновниците. Ние ще дадем заплата на тия хора — това съм членът дължавни служители. Но когато законопроекта дойде в комисията, да се направи така, ищто на тия, които получават малко, да им се даде повечко, а на тия, които получават повечко, да им се даде по-малко, защото не бива да живее, а другу да умира. Този списък нема защо да ни се вижда чуден, защото всички тия, които споменах, тема да усещат нико и всеки е кеф ще даде, и заплатата ние дойдохме в името на некаква обнова, в името на некакви нови принципи, в името на нови реформи, които да въведем в тая страна. И когато тая страна е съживана днес от тия войни, тие не бива да гледаме пред очите си този парадокс, за който г. Стамболовски спомена неколко пъти. Нека не ми се сърдят г. г. народните представители от София — аз не говоря за цела София — че тая жъртвота не може да гледам и трябва да вървим некакъв ред. И пак като обложим всички тия, ще лежле ден, когато те сами обложените ще се затихнат, защо съх обиждени, и нека се сетят, че те върнат престигления. Аз бих желал да се отворят училища, за да се учат на морал, да се учи софийския народ на морал, защото тук е грозден Содом и Гомор. Шом това е така и шом като обложим това население, за което споменах, ако не достигне, тогава спокойно ще кажем на земеделците — износните ли мира ще бъдат увеличени, вносните ли ще бъдат увеличени; че ще вземем и от вас. И тогава, когато обложим всички, ще бъде от всички за всички, а не както е било досега — от всички за единого, и от двамата. Така е казано и в свешепото писание: от всички за всички.

Аз моля г. г. народните представители, моля г. г. министъра на финансите, когато законопроектът отиде в комисията, нека помислят върху тия мои бележки и дали не би било добре да се приеме: оизи, който има много, да плати повече; оизи, който има малко, да плати по-малко, а оизи, който нема ищто да те платят ищто. (Некон от земеделците ръкоплясват).

Председателствуваш Х. Манолов: Има думата народния представител г. Цони Матов.

Л. Кандев (к): Затуй ли говорят толкова хуба от вас, за да нема време да говорят и комунистите? Интересно е, кой от вас изказва мнението на вашата група.

Ц. Матов (з): (От трибуцата) Г. г. народни представители! Доста много се говори по този въпрос. Излизайки на трибуцата, страхувам се дали ще има да бъда обвинен от г. г. нагодните представители от левата страна, даже и от галерите, дето видях маса чиновници, дали не памалят, че това е една систематическа обструкция: вместо да се даде стига помощ само се показва, т. е. само едно, без да месям. Обаче дължен съм да заяви на г. г. народните представители и на тия, които гледат от вън — пошто биха помислили, че това е вечно — да знаят, че този въпрос е от голем интерес за нас, защото към нас се обръщат всички оизи, които искат повишението, а не малко викат и съни, от които требва да се съберат тези песенки. Ние стоям на устата на топа, и от едината, и от другата страна, и влечем отговорност и тъжни атаки от всички. Затуй ще сметаме, че имаме не малко право да изкажем по възможност повечко думи.

Б. х. Сотиров (к): Да, но дайте възможност и на други да се изкажат!

Ц. Матов (з): Сметам че правилникът е такъв, г. Сотиров, че дара право на всяка група да се изкаже. И оизи, които съх усетих да се изкажат, имат право да се изкажат. Така е било вчера. Даже от нюкъя група съм се изказвали по двама дни. Ако членът е останал членъре, за това нито аз, нито председателството е виновен.

Г. г. народни представители! Положението на чиновничеството в миналото беше едно положение некак съмблазнително и оизи, които съм се дадоха на такова място, не малко в България им замъждаха. Не зная дали вън това е бил точно, обаче в България миналото е ясно: оизи, които съм съвршили каквато и да е наука, не можехме да ги

задържим никъде в областта на производството. Съвршили лесовъжество, не се залавяха да садят гори, а отиваха в канцеларията и ставаха чиновници; учиха земеделие, а ставаха чиновници; учиха всекакви други професии, обаче пак ставаха чиновници. Излежда, че в миналото тази професия е била доходна и съмблазнителна и оттогава се паваждиха толкова много чиновници в България, че днес се чудим как да ги съкратим. Днес колелото, обаче, получи обратен път: голема част от тях търсят производството, търсят своята загубена собственост, за която не малко съм съдействували и не малко те съм виновни, за да я изгубят, обаче и също вече я нема днес. Те днес занимават правителството и те го занимават всяка година, защото това е един хронически въпрос за техната съдба, за техната заплата, за техното бъдатие. И затуй, ако в миналото ище сме имали по-друго мнение за заплатите на чиновниците, когато курса на парите е бил друг и когато самото чиновничество беше доволно от своето място, от своите заплати, днес ито то е доволно, ито ище стоям на старото си становище да сметаме, че те съм добре платени и че техното място е с толкова съмблазнително. Днес ище всички признаваме, че техното положение е опасно, че това, което може да им плати държавата, едва ли им стига за хлеб. Не визират оизи, които визираха некои от моите другари, че живеят в разкоши и в други некакви привилегии. Аз сметам, че техният процент в чиновничеството е много малък, и ми се чини, че ако харчат пари за излишни неща, то те ще съдят от другаде, но не и от заплатата, която едва стига за необходимите нужди. Причината за неспособния живот е иракия курс на парите ги — това е ясно като бел ден — обаче днешното правителство съвършило не е виновно за низкия курс на парите, както го винят от центъра и от левицата. Ние заварихме това положение и между бихме могли да го поправим; и който да бъде на нашия място, един ли може да го поправи. Вие днес вините нае, че не умеем да управяваме, че не умеем да се справим с това положение. Нима и във вашия свет, в по-културните държави, управниците съм безумни, че курса на парите им е иракия? И в оизи държави, които съм с най-ловки дипломати, не виждате крайно низки курс на парите и по-мизерен живот. Това на какво се дължи? Ето защо, г. г. народни представители, низкия курс е създад едно общо влошаване на положението почти на по-голямата част от българския народ. Той курс се отразява и върху производителя, защото той не може да добие опяна цена на своите произведения или ония средства, които му съм необходими, за да купи нужните тему предмети, които идват отвън, от чуждите държави, а особено когато те се работят в държави, където курса на парите е по-голем. Значи, и производителя чувствува до известна степен низкия курс на парите. Него най-малко го чувствуваат рентните и търговците, защото те се съобразяват със склонността на живота: търговец туря всичко онова, което му е необходимо, върху стоката, която се памира у него, а рентните го тури върху добиваните гори, и добива туй, което му е необходимо. До известна степен може да се каже същото и за работника, който е сам господар на своя труд. Когато живота беше по-евтина, работника взимаше наистина и по-малко пари, обаче, когато живота стана по-скъп, работника, виждайки, че в много отношения съдбата на известно производство зависи от неговия труд, от неговата личност, той, като самовластен господар на своя труд, увеличил заплатата си, съже свояте искания, съже своите стачкувания, съже своите демонстрации и пр. средства, които съм известни всичкому вие. Обаче съже чиновничеството съвсем не е твой. То не е господар на своя труд. То се опита, или по право една част от него се опита, преди две години, да направи една стачка и да увеличи заплатата си по не успе и, ако всичкото чиновничество в една държава рече да се опита по този начин да подобри своето материално положение, това е едно рисковано предприятие не за самото чиновничество, а даже за целия България. И пакето чиновничество не е толкова безумно и испатриотично, за да не види това зло, че ако то направи една всеобща стачка в името на своите материали нужди да не знае какъв ще бъде хаос в България. Затуй имено казвам, че те почти не съм господари на своя труд и те носят пак-тежко мизерията от низкия курс на парите.

Сметам, че не би имало какъв да се каже за оизи, които чувствуват безработница. Там, разбира се, тежестта е по-голяма: там нуждата е съвършила голема и животът е още по-тежък. Обаче, за щастие, в България тази безработница е по-малка, отколкото в другите държави а там, дето курсът е по-голем, и безработницата е по-голяма, защото индустрията и всички други предприятия, които ил-

сияат свояте стоки вън от своите граници, не могат почти да намерят пазар за пласмент, и в този случай индустрията спира. другите предприятия този спират и тий безработицата там е по-голема. И виждате, че, и там, където курсът е по-голем, и там има нужда, и там има мизерии. Че този курс на парите се с отразил павескъде, може да се потвърди и от обстоятелството, че даже народни представители, които получават по 150 л. па ден, бяха принудени да дадат своите оставки и да излезат от Парламента, за да търсят по-добри доходи за своето съществуване. Имаме вече неколко народни представители, които напуснаха има и сега депозирани заявления в бюрото на Народното събрание от други народни представители, които тежко искаха по същите причини да напуснат Камарата. И ако Народното събрание, след като се поустанови положението ли и след като се посвършат нуждите от законодателство, рече да заседава, според конституцията, само неколко месеца в годината, аз мисля, че съвършено не би било лъжа, ако се каже, че една голема част от народните представители ще напусне Камарата.

Н. Мушанов (д): Вземете ни заявката — адвокатъжка, какво да правим?

Ц. Матов (з): Но да се спрем на въпроса за подобренето: посочиха се много средства за подобренето положението на чиновниците. Аз не ще посоча нещо ново; ще кажа с гъск да повторя, защото съм излезъл тук — основа, което сметам за необходимо по отношение на тази точка, а именно намаление на чиновниците. Това е един въпрос, за който всички приказват, обаче не этаия коя ще бъде тази оптима и железна ръка, която ще наложи тази реформа. Г. г. министрите трябва да се позамислят малко; г. г. народните представители от болшинството тоже, и не бива само да го приказват тук от трибуната като идея, а трябва да измислят мерките, с които можем да наложим това намаление на чиновниците в България. Ние сме на следили от русите една формалистика, която ни е дала маса чиновници. Независимо от туй, българския политически живот, откакто сме починали самия да се управляваме, е наложил, не знае по какви съображения още повече откриване на длъжности и увеличение на чиновническия персонал. Подобренето на средствата за съобщения, които вървят толкова бързо в света, е нещо не ни улеснява в тази област, за да кажем пак-после, че едно-кое съ съобщително средство наложи намаление на шата на чиновниците в една-коя област. Напр. телефона, който е едно много бързо и много полезно средство за съобщение. Аз не виждам в тази област, където действуват чиновници, държавата да се ползува некак ефикасно, освен за некол малки справки и за не знае още какво друго, което не е толкова важно. И ако се разнесе процента на разговорите по телефона в България, съдъл ли ще се намери 1/5 част от полза; останалото е все да се видим живо и здраво ли сме или за бързото уреждане на гешефти. А ако си послужехме с туй средство — телебоните — можеше да се намали до известна степен чиновничеството в България. А че е само то. Как се създадоха службите, или, по право, как ставаха организацията на тези служби? Помниште от миналото, че проди даже да е обмислен въпроса за известна служба в известен институт — проди да се е появила нуждата и след това да се търси майстора на тази служба — най-напред се е явил майстора, дошел е от някъде, не може да му се намери работа и не се гледа горе-долу съобразно със законите в България да му се съзладе една подходяща служба — там даже, където хич нема нужда от такава. Съзладена велина — идете я върхуайте, да видите как трудно се връща. Невъзможно е. Днес, повтарям, ако би се памерила железна ръка, която да посегне на една голема част от чиновниците и ги уволни, не малък шум ще има, и не малко мотиви ще има да се кажат от опия, които владеят компетентността в тази област; не бива тук, не бива там, не бива другаде да се намали. Едно от средствата, което се сочи от нашите другари, а така също и от опозицията, е, че докато не се подобри цената на българския лев, едва ли може да се мечтае за некакво подобре на труда, а особено на чиновническия труд. Верно е, г. г. народни представители, че низкия курс на парите им доказва този хаос, но те по-малко верно е, че тази бляскота датя едвали ще дочака чиновничеството скоро. Да се подобри лева, това скоро ще се докаже. Когато това днес е факт в страна, които съм победители, които във финансово отношение стоят много по-високо от нас, които даже взаимствуваат капитали на цел свет, какво остава за нас, които, не ще съмнение, стоим във всеко отношение по-зле. Като вземем пред вид и обстоятелството,

че България е една малка страна, от която световните отношения не зависят, която даже не регулира борсите във валутно отношение, която се памира на Балканския полуостров, близо до българския Русия, която се памира на йманга на заплашващата се всеки ден от българите Румъния, аз сметам, че това е един принос за спадане на нашия валута. И ние те можем току-туй лесно да очакваме подобре на българския лев. Нека не се види само едно правителство, ико се виждат министри, нека се видят обстоятелства, и тогава да се търси изход за бъдещето. Сметам, че по този начин само ще се намерило по-сполуччиво и по-целесъобразно разрешение на въпроса.

Говори се не малко тежко за скромността на предметите от първа необходимост с които чиновника трябва да поддържа своя живот. Нема да кажа нищо ново. Верно е, че на пазара се играе с този въпрос: верно е, че нема икономически фактори в областта на размената, които да наложат един стабилни, нормални и прилични цени. Нема една съвестна конкуренция от вънде, която да поизиски цените, затуй, защото нашето кооперативно дело е в младенчески развой, защото не е фактор даже за вънре, а за вън и дума не може да става. Даже вънре кооперациите купуват артикули от самите спекуланти. И ние се чудим защо кооперациите в България днес не могат да продават по-евтино. Затуй е, защото източника, откъдето тидат техните стоки, или, по-право, най-големата ръка, от която добиват стоки отвън, или която концентрира стоките вънре, не съм кооператори, а спекуланти. Нека това разберат и българските чиновници, че не е опова, що се казаше свободна търговия — без да шат и без да знаят и те нееха тази по-съен, заедно съм спекулантите: „Дайте свободна търговия“ — требва, казвам, да разберат, че не е свободната търговия, която ще подобри техния хал, никојо не даде свитни продукти. Има доста кооперации: такива имат широките социалисти, не съм чужди и радикалите на кооперативното дело, не малко работят и земеделците в кооперациите: все таки това съм институти, които, по известна степен, могат да регулират цените по-съвестно, могат по на време да набавят нужните артикули за нашите чиновници, за тоя трудящ се свет, и вместо тези чиновници да бъдат лягти от опия, които съм против кооперациите в България, че съм свободната търговия ще подобри техния хал, требва да ги напуснат и да потърсят спасение в некоя от кооперациите в България. Такива не липсват, и техното спасение рано или късно ще бъде там; колкото по на време отидат, толково по-добре за тях.

Консорциума, който по принуждение требваше да се премахне, беше една коопериация, която действително сега се признава като такава от всички в България. Той регулираше цените, той държеше храни в себе си, той държеше пазара по-право, той беше свързан, или, по-право, законодателната власт беше свързана с вериги раждете на спекулантите и хлеба беше на една цепа, против която никой не можеше. Обаче, след като той пада, днес ревят е общ, пепата на хлеба в голема и има тенденция да стане още по-голема, защото свободната търговия — това е стремеж на капитала: той ще познава мизерия, той не познава човешки нужди, той е като вода на байар — щом го изсипат, търси низко. Тий и капитала търси нужди, за да спекулира, да се увеличава и да се рентира повече.

Дължа от страна на моите другари да отговоря и на некои обвинения, които се хвърляха към правителството и земеделската парламентарна група като управляваща. Ставало е уволнение на некои от бившите чиновници и е ставало в едно време назначение на „напи“ така наречени със старото прозвище. Г. г. пародии представители! Ако това ставало в едни нормални времена, когато чиновника служеше по-добросъвестно, когато той не беше уязвен като начальници или министри и правителство, когато той беше по-малко патриотичен и повече служител на България, аз, ико, че днес това се налага в много области на държавния ни живот. Нашата практика през нашето управление доказва това. При посмайл на властта си се стремехме искрено да предотвратим хаоса от спекулата. Назначихме маса инспектори против тази спекула, и какво стана? Един инспектор отиде и, вместо да улови спекуланта, който му е посочен, споразумява се с него, взема му нещо, съставя му един акт, че не се намерили пиши и се връща. Министър требва да го уволни. Уволнявам го. Назначава втори. Втория се споразумява по-зле или колкото първият: съставя и той подобен акт, че пиши не памира, и виждаме и него, че писък съм същия доклад. Министър не го уволни, разбира се, и го уволнява. В областта на полицията, ако щете, даже се заловиха и наши

с взятко-вземания. Правителството ги уволни. Ами какво друго да стори?

К. Сидеров (р): Даже министри уволниха.

Ц. Матов (з): Да, това е чест за нас.

По закона за увеличение размера на държавните земи, съдии и ред още други чиновници, на които беше възложено прилагането на този закон, почти го компрометираха. Много малко земи се прибраха за тази цел. За останалото като че ли това чиновнишество отваряше път и даваше инструкции на онези, които владееха тадива излишни земи, по кои начин могат да ги укрят или продадат, и по такъв начин се компрометира и този закон. Същото виждаме да става при приложението на закона за трудовата повинност. Една голема част, за да не кажа всички, от българската интелигенция, която беше заставена малко-много да работи, с възмущение отиваше да работи десет дена. И ония, които беха инструктори конто беха техники и технически надзорители, като български чиновници, споделяха техното възмущение, и те даже малком протестираха против закона. И обструкцията, която правеха, ясно личеше на много места. В тяхъв случай позволяете на правителството да се възмущава от такива чиновници и, най-после, ако уволни пейде некого, никой от тех, както и от вас тук, не требва да се сърди.

Дойде и железничарската стачка. Там вече требование да стане едно самоволно уволнение на маса железничари. Некои искаха да се върнат, успеха даже да се прорват и да се върнат, обаче това беха хора, които беха хванати в саботаж. Некои, които беха начало в списъците на стачкуваните, най-първите организатори на тази стачка, е трябвало да бъдат уволнени, съгласно мнението на Министерския съвет, или, по-право, на министра, които управлява това министерство. А не беха ли всички народни представители, с изключение на г. г. комунистите, които казаха, че прави чест на едно правителство, което би проблем и би поставило на българските железници в тяхъв момент само опози, които са патриоти българи и които не биха правили стачка, ако биха правили саботаж? Тогава, напътина, чие направихме една голема операция, обаче сметаме, че ние сме правили това от името и интересите на българската държава, на българския народ и на-маликата употреба за техното уволнение требва да получим.

Върна се българския народ от войните. Той чакаше да види едно възмездие с наказанието на виповийците за българската катастрофа. България потъна в кюв, в склон и в болг: нема човек, който да не казва, че България е тай, обаче малко съм онези, които казват: има чиновници, трябва да ги търсим и те требва да бъдат наказани. И българските съдии в качеството си на следователи и пр. почти не можаха да намерят кого да накажат. Ние бехме принудени да ги простираме в много отношения и в този случай да отидем в българското село и да търсим по-добросъвестни съдии, които да накажат кого-годе, за да кажем на българския народ, че действително ние сме изпълнили поетия ангажмент в това отношение.

Въпроса за данъците. И там се намериха много чиновници, които искаха да компрометират българското правителство: домопритехател, етопатин на 50 декара, в обложен с 6.000 л. дамак върху дохода; друг път с 100—120 декара в обложен с неколко стотин лева данаки. Тоя хаос даде на финансения министър и на неговите другари да разберат, че действително тук добросъвестно не се служи. Днес има маса оплаквания от пчелари, че един разборен кошер е обложен с 700—1.000—1.200 л. чист данак занятие за трите години — 1919, 1920 и 1921 г. И аз се чудя защо г. финансия министър, вместо да държи тук, на масата, да мизерствува с тия чиновнически заплати тия чиновници, които правят тия облози, не ги освободи от длъжност, да въдят пчели, за да направят по-добро материално положение и да могат да удовлетворят по-добре свояте нужди.

П. Паскалев (д): Я питайте как съм обложени заплатите!

Ц. Матов (з): Когато дойде да приказваме как съм обложени земеделците, тогава ще видим кои съм обложени повече — запаячите или земеделците.

Необходимо е, г. г. народни представители, един чиновник, който е орган на българската държава, а по-право орган на българското правителство, да не участвува там само като кукла или като човек със своята физическа сила, а той требва да участвува със своя идеал, със своято

убеждение и свой морален ангажмент. Онези чиновници, които споделят политическия мироглед на своето правителство, не ще съмнение, че по-добре прилагат неговите закони. И миналото ни учи, че това е действително тай: виждаме, че всички политически партни, които съм предпоставляли нашето възстановяване, съм вършили същото: уволнявали съм чуждите на партията чиновници, защото не добре им вършат работа, не добре изпълняват техните закони, не съм съмнение като тех и, следователно, резултата бил лош — законите не получавали своето предназначение. Г. г. широките социалисти с които ние бяхме неколко месеци на власт, и те не се поколебаха да вършат същото в областта на наши учреждения, където получиха власт. Те тогава казаха: „Ние поемаме отговорност в тия учреждения; чис съмнение че нашият народни и нашият закони ще бъдат по-добре прилагани от нашият идеен хор“ Никакъв кусур в това. Даже и в Русия днес е тай. Там ония, които не изпълняват добросъвестно законите на българското правителство, биват обявявани даже за контрапреволюционери и намират своето място, вместо да бъдат само уволнявани съм и разстреляни. Ние не се съмневаме, че ако некога българските комунисти дойдат на власт, съвършено ще да държат на власт „буржоазни ордни“ на тези отговорни лестове и там, където ще трябва да се прилагат техните идеи и закони, ще турят свои хора, които да ги прилагат не само за форма, а и със своята идея, които ще вложат своята чест и своята обществена отговорност.

Друг един упрек, който ни се направи от комунистическият оратор, е, че правим разлика в заплатите на чиновниците в България. Ами, г. г. народни представители, кое ще е мерилото, което ще отдели по-образования чиновник от по-невежкия такъв и как вие ще викарате всички български граждани да се стремят да изучават повече нещо, за да бъде по-годен и за да може да получи повече заплата, как ще възложим по-големи отговорности на ония, които заемат по-високи постове. И тема ли да създадем лептийство или не създадем убеждение във всички ония, които биха харчили време и средства да се учат, да си кажат: щом и най-интелигентни получава заплата колкото висшия запо има пушда да ставам висиц, защо има пушда да пръскам повече средства и пр.?

Г. Дамянов (з): И да поема отговорност.

Ц. Матов (з): Ами ако има такива чиновници, те требва да се уволнят, и не малко число от тех съм уволнени; съмнам, че и останалите ще намерят своето място. Ако това беше една грещка досега, тя е вече на път на своето изпълнение.

Г. г. народни представители! Ако се не лъжа, тая критика спремо нашето управление дойде от лева страна, от г. г. комунистите: че заплатите по съм равни, че те требвало да бъдат разни, тай факто пуждите на всеко семейство или на всяка личност съм равни. Ами г. г. комунистите там, където държаха общините, приравниха ли заплатите — нари, кмета да получава еднаква заплата с барабанчика? Не.

С. Манов (к): Ние не поддържаме тая теза.

Ц. Матов (з): Аз чух вашият оратор.

С. Манов (к): Ние възразихме срещу това.

От земеделците: А-а-а!

Ю. Урумов (з): Ама вашите другари и па тебе възразиха.

Л. Кандев (к): Требва да има разлика в заплатата; а що се отнася до добавъчното възнаграждение, там въпросът е друг. Ние казваме, че требва да бъде данък единакво добавъчно възнаграждение, в смисъл, чиновниците да бъдат разделени според семейното положение в това отношение, а не да има единаква заплата за всички.

Ц. Матов (з): Г. г. народни представители! Да съврши с нудящите на чиновниците. С изключение на един член другар, който излезе с особеното си мнение, . . .

Л. Кандев (к): (Възразява членно)

Председателствующа X. Манолов: Г. Кандев! Моля, не играйте ролята на суплийор. Седнете си на местото! Ще

Ви вдигнем от там и ще Ви турнем назад да стойте, защото постоянно шумите.

Ц. Матов (з): . . . всички оставали народни представители от большинството споделят възгледа за мизерията на българските чиновници и със съгласие единодушио за увеличение на техните заплати. Обаче, не малко ни интересува въпросът, от къде ще дойдат средствата за удовлетворение на тази цел. Наредено е в чл. 8 и таблицата иде да има същото — че тези чиновници като-чели служат само на българското земеделство в България, като-чели други професии пак, като-чели други предприятия в тая страна. Това и поиска един специална тяжесна обида на българския земеделски народ. И с право той може да се изправи утре и да каже на некой чиновник: вие служите само на мене. Нека той не се осъжрява от това и пека вам, които бихте чули това, да не ви се види чудно. Българските чиновници са чиновници на България. Средствата, които ще се вземат да им се подобри материалиното положение, трябва да бъдат взети от целия български народ. Обаче, тук, както е поставено, виждам, че съвършено не бива да бъде само от едно съсловие.

Л. Кандев (к): Тук си прав.

Ц. Матов (з): Тая таблица иди да насмери своите приходи само в косвените данъци. В министъра ище сме били малко по-особени в нашата критика по косвените данъци; ище сме били за косвените данъци само върху определни предмети, които не са от първа необходимост, или върху онези, които служат за лукс и които са вредни за човечеството. Обаче днес по силата на нуждите, обстоятелствата, които сме сварили през пътешествието управление, нам се наложи да направим едно отстъпление в тази област и да си послужим почти по всички линии в данъчното облагане с тия косвени данъци. Обаче, тий както е сега станало, това е малко прекомерно, и тий както досега даже се практикува, тий же не бива така да бъде.

Косвените данъци, които упражняват своето тягостно влияние, се отразяват върху износните и износните мита. Имащ едни спор тук от две страни — кой тегли едините и кой тегли другите или, по-право, в тия тежест са те. Доколкото разбирах, тъжрещите се от левицата, че косвените данъци, бил ли то по отношение увеличението на износните мита или на вносните мита, са всецело в тежестта на консулатора. Аз сметам, г. г. народни представители, че това тъжрение не е всичко верно. Верно е, че вносните мита се отразяват върху консулатора; защото този, който купи внесеният от вида предмет, комуто е платено тежко мято, не ще съмнение, че, като купувал, ще понесе тежестите на туй мято. Обаче износните мита съвършено не стоят така. И г. професор Петко Стоянов преди няколко седмици, когато се говореше за премахването на закона за Консорциума, на лансария тук една идея, като-чели смета, че приказва на депа, като каза: „Увеличите износната мита за храните и от там ще добиете едно големо перо за българския бюджет — ще подобрите българската валута, когато в българската хазна влезат повече пари и ще имате един уравновесен бюджет“.

Н. Георгиев (з): Същото казва и Теодор Теодоров.

Ц. Матов (з): Питаме го: кой ще тегли последствията от това увеличение на износните мита на храните? А той и казва: „Търговците ще накарат тази горница, когато щадят храните си навън“. Обаче г. Стоянов или беше забравил, или нарочно некаше да забрави, че тези търговци, ито са на Аржентина, ито са на Америка или на некоя велика държава, която регулира цените на храните в света, а със български търговци, които са слепо подчинени на международната борса и каквото им се даде от там, това могат да получат. Те не са господари на своите цени, та да кажат: толкова ни струват с митата и голкова ще некаше, толкова ще ги продаваме. Ако митата бъдат прекомерни, щото нашите храны да не могат да конкурират навън тий, както по едно време в Цариград имаше застрашеност за българските брашина от американските, ако митата са толкова големи, казвам, щото да бъдат бити нашите храны от вида, само по тия съображения те могат да останат в България, тий както г. Ляпчев, г. Теодоров и др. — не помни кой — казваша, че нашите тютюни са оставали благодарение на високото мято, защото са бити от туждите тютюни на външния пазар. Ако това е верно за тютюна, защо да не е верно и за храните? Не ще съмнение, че е напълно верно. В такъв случай, щом се увеличат износните мита, те са за сметка на производителя,

защото тогава предмета, като се изнесе вън, той се продава по борсовата цена, която се намира на дадено търговище, и търговецъ, за да некара всичките си разходи, включвайки и мято, т. е. памалява стойността на продукта докато е още в рацето на производителя.

П. Паскалев (л): От вашия Консорциум той губеше още повече, защото продаваше житото по 3 л. за вътрешния пазар. Сега хем може да плати мъничко, хем пак ще спечели повечко.

Ц. Матов (з): Понеже ме пресичате за Консорциума, нека ви кажа няколко думи и за него. То е в наш интерес, за да можем да ви убедим, че български земеделец е платил повече данъци, та да спрете вие да казвате, че българският еснаф е платил повече такива.

Още преките данъци не беха премахнати, създадохме други данъци върху дохода, а след туй дойде и мято на българските храны, които изнесе българския Консорциум в продължение на година и половина. Аз исма да го нарека мято, а че го нарѣка с преката българска дума „данък върху български земеделец“. Той требаше да плати едно скъпо мято, требаше да плати нещо на Централата на девизите — разликата в курса на парите требаше да остане в полза на Българската народна банка — и Консорциума требаше да вземе нещо по 250 л. на килограм за свояте добри бъдвали мероприятия. Всичко този, събрало на куп, правеше половина от стойността на българските храны — стойност, които се добиваше вън на пазара. Или, един декар даваше бруто средно за 700—800 л. пшеница и той требаше да плати един данък, само износно мято, от 350—400 л. — половината на целото произведение. Всичките се, г. г. народни представители, по-търсете в коя област на капитал или на ренти има да се плаща такъв скъп данък, т. е. 50% от своето брутно произведение. Ине не можем да го видим другаде. Това се наложи за известно време да стане в България за земеделското произведение; то свиди своето време, Консорциума падна и сметам, че от днес пататък, требва да търсим ресурси от всички, които живеят в тази държава, а най-много от онзи, които пад-много я използват.

П. Паскалев (л): Значи и вие бехте против Консорциума?

Ц. Матов (з): Бяхме против големите мита, а не против Консорциума.

Въпросът за тютюна — едно тоже земеделско производство, което е наказано от бившите правителства, щото 15% от целото производство в България да остава в страната със съвършено ниска цена на фабриканти, за да могат да продоволствуват българския консулатор на тютюн на по-евтина цена. Та, за Бога, що е виновато само земеделското наследие, че хората в България пушат тютюн и че искат по-евтино да го пушат! Та, ако това беше една обществена нужда и ако требаше да се понесе от некого, той беше ли нужно да се понесе от целия български народ! Нега се гласуват суми в българския държавен бюджет за купуване на този тютюн и да се освободи българския производител от тая тегоба, та да може да получи целата стойност на своето тютюнево производство. Не стигаше само туй, а требаше да се турят по едно време едини мита по 20 л. на килограм на най-хубавия български тютюн и по 15 л. на килограм на по-лония тютюн. И характерно беше туй, че в момента, когато се прокарваха тези мита на тютюна, ито г. Ляпчев, който пад-много говори по този въпрос в един случај, ито г. Теодоров, ито г. Буров казаха дума, че тютюните ще останат и че това е застрашително за тютюновата реколта, следователно и за българските фишали. Чак когато дойде ред да се използува положението в партизанско отношение, тогава требаше да се казва това, като се видеха резултатите — че българските тютюни останаха — тогава започна да се използува тая грешка ли да кажа, що ли, колкото се отнася до пренасянето външно в производителя, когато се агитираше — то беше още в началото; тук в Камарата се мжалеше, обаче там се използваше Или на един производител на тютюн — като и г. Буров в една конференция се беше произнесъл, косто, сметам, че беше съвършено верно — на един производител на тютюн му с турено средно 100 кгр. производство га декар, косто треба да добие. По тогавашните цени той требаше да плати 1.500—2.000 л. износно мято, а по днешните — от 700 до 800 л. на декар, тъкмо половината на целото производство се вземаше само за мято. Коя друга професия, кой еснафин се обложи с такъв данък? Аз нарочно цитирам това нещо,

за да видят онези, които сметат, че сме обложили другите занаятчии повече, че действително българският земеделец е обложен най-скъпо, може-би затуй, защото той владее онези артикули за износ, които дават най-големите суми на България, обаче, аз сметам, че това трябва да бъде приблизително еднакво за целия български народ, отколкото само една професия да бъде така жестоко на-
тисната.

Некой от земеделците: Защото българския селянин с жените и децата си работи.

Л. Кандев (к): Капиталите съм освободени и торбалжите съм освободени.

Ц. Матов (з): Това замаятие — земеделието — беше осъдено през целата война да мъжете целия товар на гърба си. Всичката реквизиция се вземаше от него. Тогава земеделца е виждаше, че неговите хранни възи струваха 2 л., даже и повече, а той беше принуден да ги дава на българското правителство за 50—60 ст. за доброто на отчеството. Ако това ставаше в една война, защото туй е требвало да стане, защо то не стапа и с другите професии и с друг капитал, с ония капитал, който по-добре и по-лесно е рентираше, който с по-малко разносът добиваше своята печалба, и те да почувствуват нещо през тая война? Напротив, той се увеличаваше, той беше свободен от всекакви бърди, от всекакви реквизиции, той е освободен и днес даже, и последиците на тая война остана пие да скрбиме до известна степен — да наложим нова реквизиция в мирно време, и то пак само на земеделското население. Аз сметам, че последствията от войната трябва да бъдат попасими от онния капиталници от онези средства, които съм били облагодетелствани през време на тая война и които съм извлекли най-големите печалби в тия, а сега не само че не вземат никакво участие в даденото отпомощение, но съм съвършено заобиколена в чл. 8 на посочената таблица.

Л. Кандев (к): Тук си прав, ама министъра на финансите си оттегли законопроекта за облагане на капиталите.

Министър К. Томов: Ще го внесе заново.

Л. Кандев (к): Добре тогава, защото центъра вика, че много хубаво направи, г. министъра дето си оттегли законопроекта.

А. Ляпчев (д): Центъра му го е приготвил. Защо говорите така?

Т. Цеков (к): И това е право.

Ц. Матов (з): Спомена се от пекон от ораторите по законопроекта, че тая разлика, която е направена за чиновниците, а именно за онези, които съм новоназначени, не бива да съществува. На същото мнение съм и аз и сметам, че тоя въпрос в комисията трябва да се обмисли по-добре. И ако чиновниците, които съм новоназначени, не съм много, пак и колкото и да съм, аз сметам, че и техното положение не е толкова цветуще, като съм се принудили да стават такива, и нека и те минат под същия знаменател съже старите чиновници.

Н. Георгиев (з): Като си получат възнаграждението, утре ще напуснат.

Ц. Матов (з): Казано е, г. Неделчо Георгиев, че онези, които сами се уволнят, доброволно, без причини до 1 януари, нема да получат това възнаграждение.

Н. Георгиев (з): Те ще си съждадат причини.

Ц. Матов (з): Ако изкуствено може да си съждадат причини, нека знаем тогава, че има и притии, които, без да се съждават, съществуват. В тяхъв случай тажива чиновници не бива да бъдат лишиви. Както се изтъкна, ако некой се уволни по болест или по съкращение на персонала, сметам, че е съвършено несправедливо той да по-нася ужасните на този закон само западо и требвало да бъде уволен по известни съображения, а не по негова лична инициатива да бъде паказан. В комисията ще трябва да се спрем по тоя въпрос и да видим какво е възможно да се направи в полза на чиновника и да го направим.

В чл. 8, г. г. народни представители, аз съм за да остане таблицата в следния смисъл: понеже всички онези артикули, от които се цели да се добият средства, съм от земеделско производство, няма да бъда толкова егонст да искам техното премахване всесъщо и да се стори това на мярба на други професии, но да премахнем чл. 9, 10, 11, 12 и 13, т. е. пищницата, царевицата, ръжта, сечемика и овеса. Това съм артикули, които съм главните средства за поминъка на българското земеделско население; това съм артикули, от които български земеделец трябва да получи пари, за да купи земеделски оръдия и машини, на които в таблицата пак на вносното място е турено едно чувствително увеличение пак за българския бюджет. За да може този български земеделец да обнови своето становище, за да може да отстоява на днешните нужди, за да може да работи по-рационално, той трябва да има средства, за да може да си купи земеделски оръдия и машини, за да може да подобри семената си и да увеличи торенето, за да модернизира един вид, с общи думи казано, своето земеделие. За да може да направи тей това, нека оставим в туй отношение цене неговите хранни да добият максимум цена на външния пазар, защото, още повече, нека се знае, че ини не сме господари на вноса от вън, т. е. на цените, които външните капиталисти ще ни представят на известни артикули, без които земеделското население не може. И щом като не сме гъсподари на единото, трябва да бъдем малко по-меки и съобразителни гъсподари на другото.

Нека вместо тези четири пункта се обложат луксозните предмети — няма да цитирям поименно, както много другари напрвиха и казаха и некои работи, които предизвикаха смех, макар че те не беха толкова смешни, обаче психологията на онези, на които се виждат смешни, е такава — нека в комисията всичко това, което се казва, да се има пред вид и да се каси облагането върху луксозните предмети и върху онеzi, които не съм от палежица и насища необходимост за поминъка на българския народ; нека даже митата за такива вносими предмети отидат толкова високо, што да бъдат като запретителни средства, и от това ще спечели само българската хазна и българския народ, няма да се изгуби.

Може-би г. министъра на финансите в комисията да каже, че има един страх от неуравновесен бюджет. Но, г. г. народни представители, днес, в днешно време, в коя държава има уравновесен бюджет? Там даже, където заимствуваат капитали на чуждия свет, там където съм победители и вадутите съм напълно нормални — и там не съм уравновесили своите бюджети. Имаме една Репарационна комисия, която, вместо да иска толкова равновесие на нашия бюджет, нека да се загрижи за равновесието на бюджетите на своите държави и по тяхния пример ще вървим и ни: когато видим в тех уравновесени бюджети, и ние ще имаме големото старание и нашия бюджет да бъде уравновесен.

Л. Кандев (к): Ама те искат от нас, за да уравновесят техните бюджети.

Ц. Матов (з): И пак не ще могат.

Л. Кандев (к): То е друг въпрос.

Ц. Матов (з): Когато немаме от къде да вземем, да търсим да уравновесим бюджета, то е глупост.

Л. Кандев (к): Тук си прав, но те искат от нас да базират, за да си уравновесят бюджетите. Нито нашият бюджет ще уравновесят, чието техния.

Ц. Матов (з): Земеделската парламентарна група, г. г. народни представители, ще гласува за настоящия проект, обаче с условие, че таблицата в чл. 8 ще бъде по-добра в смисъл такава, щото целия български народ да тегли повишението заплатите на българските чиновници.

Л. Кандев (к): Капиталите, капиталите — там држите!

Ц. Матов (з): Понеже говориха доста оратори, станаха, сметам, на брой 10, за да не измъжчваме повече българското чиновничество и да не сметне, че това е обструкция, да не отиде закона чак през идната седмица, аз предлагам прекращение на дебатите. (Ръкоплясване от земеделците)

К. Сидеров (р): Г. Матов! Понеже сте толкъз икономист, желая да чуя от Вас, какво мислите Вие по този разход, направен за юбилея на Цацко Бакалов.

Председателствуващ Х. Манолов: Моля, г. Сидеров, седнете на мястото си!

Ц. Матов (з): Когато дойде на дневен ред, тогава ще Ви кажа. (Глътка)

Председателствуващ Х. Манолов: Моля, г. Сидеров, Моля, г-да, тишина! — Говорили съм досега 10 думи народни представители; остават да говорят от записаните под ред: г. Янев, от земеделската парламентарна група; г. Борис х. Сотиров, от комунистическата парламентарна група; г. Костов, от земеделската парламентарна група и г. Христов, от групата на обединистите. Понеже има направено предложение от г. Цоню Матов, който е досети оратор под ред, да се приключат дебатите. . .

Б. х. Сотиров (к): Той нема право да прави такова предложение.

Председателствуващ Х. Манолов: Моля, оставете тези Ваши адвокатски извъртвания!

Б. х. Сотиров (к): Никакви адвокатски извъртвания!

Председателствуващ Х. Манолов: Има направено предложение да се приключат дебатите. То ще трябва да бъде гласувано.

Които г. г. народни представители приемат тий направеното предложение от г. Цоню Матов, моля, да си вдигнат ръжата. Мнозинство, Събрането приема.

Съгласно правилника ще има да говори само г. Димитър Христов, понеже от техната парламентарна група не се е наказал досега никой оратор по законопроекта.

Има думата г. Димитър Христов.

Т. Цеков (к): Наредена машинария!

Д. Христов (о): (От трибуната) Г. г. народни представители! Колкото пъти се повдига въпроса за материалното подобреие на чиновниците, толкова пъти пред вас ще се повдига най-важният въпрос, който ежегодно гъздея, центъра на всички въпроси, които се върят около материалното подобреие на чиновниците — големия въпрос относително валутата — и по този въпрос ище ще трябва да си дадем отчет какво е направило правителството в продължение на две години, откак то ръководи държавните работи. Не малко се говори, че едно от важните и големи условия за подобренето на нашата валута требва да бъде и трява да се търси в дълготрайната производителна и полезна работа, от една страна, и, от друга страна, трява да се потърси в икономията в нашето държавно стопанство, които трябва да бъдат направени. И от това място се изредиха говорители народни представители, представляващи мнозинството, които изтъкнаха и подчертаваха необходимостта от икономии, които имаше да се направят. И, г. г. народни представители, ище имаме право сега да поинтаме какво е направило досега в тази посока правителството, което, както казах по-напред, ръководи държавните работи в продължение на 1½ — 2 години и което немаше абсолютно никакви пречки и никакви спешни в тая посока да изпълни своя дълг? Нашия редовен бюджет, който влизаш на 2.700.000.000 л., кръгло около 3 милиарда лева, може да се разпредели в следните главни иера или главни групи. Име излагаме 1 милиард за чиновнически заплати, 1 милиард за веществени разходи и, кръгло казано, 1 милиард за нашите международни задължения. Ако, следвателно, правителството би оставило на страна една политика, която водеше към разстройство на икономията и живот, а заедно с нея и на държавното стопанство у нас, и ако би си поставило за сериозна задача действително да създаде едно уредулирано, едно поредично държавно стопанство, то в тая посока трябвало да ни даде доказателства на плодовита работа. Е добре, г. г. народни представители, ако разходите за чиновничеството у нас влизат на 1 милиард, ако г. министър за земеделието с правителството направиха жеста да преминат от думите към дела, и ако въобще финансовия министър се занимава със становищата на толкова тревожни въпроси, и в продължение на 1 — 1½ година беше направил съответните икономии, ище отчасти щехме да се до-

ближим до уравновесяване на бюджета и сравчително щехме да намерим средства за едно по-серизно, по-рационално и по-трайно разрешаване на въпроса за чиновническите заплати. Защо г. министър на финансите, който в своите изложения, които прави, иш говори постоянно за икономии, които имало да се направят, фактически досега никакви икономии не направи? И защо г. г. народни представители от мнозинството, които правят своите критики на нас, на партиите, които принадлежат към центъра, защо те не упражняват своето влияние върху своето правителство и защо в свояте съвещания, в съвещанията на своята парламентарна група, те не поставиха въпроса категорично, за да бъде този въпрос разрешен? Е добре, г. г. народни представители, ако г. министър Турлаков и ако неговите другари се беха занимавали повече с толкова много важни въпроси, за последствията на които ище не си даваме отчет, последствия, които ще бъдат катастрофални, и ако беха си дали повече усилие и труд да вникнат в тях, аз не се съмнявам, че нашето положение щеше да бъде значително подобрено, не се съмнявам освен това, че и положението на чиновниците щеше да бъде сравнително подобрено.

Не еднажде се каза тук и не от един от представителите, че ще трябва да се пристъпи към съкращение на назначения персонал и с икономии, които евентуално ще бъдат получени от това, да се подобри положението на чиновниците. Е добре, аз се обръщам към г. министъра на финансите и ще му кажа конкретно къде действително бих могъл да бъдат направени икономии. И аз го питам защо той не реализира досега тия икономии? Тий се стекоха работите, че в некои от нашите държавни сервизи многообразно число, много чиновници требават да напуснат; има сервизи, които повидимому са обезлюдени, и въпреки това, въпреки всички тия несгоди и неудобства, службата върви, колкото и недостатъци да има. Така напр. г. г. народни представители, в Финансовото министерство, отдела на митниците, от 420 дължности, които са предвидени по бюджета, фактически са останали само 180, които са застъпни от чиновници, от съответния персонал, затуй защото поради съкращения една голема част от служащия персонал, особено по-опитните, по-възрастните чиновници напуснаха своите служби, напуснаха своите места, защото те замериха много по-полезен плащамент на своя труд в частната работа, отколкото в чиновническите места. Е добре, аз констатирам факта за туй памаление на чиновниците в митническото отделение от 420 на 180 души, направено не по искането на министъра на финансите, направено по вследствие неговата политика, която той следва, че по причини мимо неговата воля и мимо неговите инициативи, едно памаление, което е станало в размер на 43%, и питам: защо тия икономии не могат да бъдат направени съзнателно в останалите сервизи? Аз не казвам, че трябва да се направят икономии що со отпаси до чиновниците, ресничаво до личния състав, в размер до 40—50%, както фактически е станало в отделището за митниците. Но при една разумна, при една целесъобразна политика, която си постави конкретно тези задачи за разрешение, г. министър на финансите не може да ме убеди също, че не могат да се направят икономии, макар и в малък масицаб, и в други сервизи. Г. министре на финансите! Съжалявам, че Вашия другар г. министър на земеделието го нема тук, за да Ви посочи — попечи посъвети по-отблизо тая материя — да Ви посочи, казвам, действително дължностите, които могат да бъдат заличени и дето несъмнено могат да бъдат реализирани икономии за в полза на подобренето материалиното положение на чиновниците. Не си спомням в тая минута колко агропоми са предвидени по бюджета на Министерството на земеделието и държавните имоти, но убеден съм, че техното число е повече от 100. Ако ище називаме чиновнически персонал затуй, защото той със своите услуги ще трябва да съдействува на производството, съгласен съм, жертвите са оправдани. Факт е, обаче, че ако този персонал, състоящ се от повече от 100 души, бъде пресечен, то вие няма да памерите дюжи агрономи — подчертавам тая дума — които да заемат достойно свое място и да допринасят що-годе за повдигане на нашето производство. Защо с всички този баласт, защо е всички този лукс, защо ли е такава маса чиновници, които са негодни за призванието си и които не могат да бъдат полезни никој на държавата, никој на народното стопанство? В тази посока вие можете да направите много работи, можете да късате, можете да намалявате, ако действително

ви боли големия въпрос да се излезе от днешната финансова криза, да се излезе от днешното страшно финансово положение, което ще се влоши още повече, г. г. народни представители! И аз в своя скептицизъм казвам, че ище ще свършим катастрофално. За тая перспектива ище не си давам отчет.

Г. г. народни представители! Аз привеждам и друг един факт, който е очевиден, който е несъмнен, и съм убеден, че г. министъра на земеделието и г. министъра на финансите няма да ме разубедят и пак да приведат пред вас убедителни даници, за да опровергнат твърдението, което ще направя пред вас. Повече от 300 хиляди кубика дървесен материал се изсича в нашите гори, и то в най-ценените наши иглолистни гори в Родопския край. Е добре, г. г. народни представители, досега съм постапил в държавното съкровище за пет месеци — за последния месец нямам съведения — само 10 милиона лева приход от такси от държавните гори. Следователно — ако правим схематично, шаблонно изчисление — ако за пет месеца получаваме 10 милиона лева, то следва, че за една година ще се получат около 20—25 милиона лева. Е добре, при изсичането на 300 хиляди кубика — което е формално изчисление, а в същност изсичането е в много по-голем размер — аз не мога да си обясня по никак начин, как сега в тези страшни критически моменти ище търши това наша държавно сънчество да бъде пренебрегнато и неизползвано в именем размер? Ако Министерството на земеделието, респективно министъра на финансите, е може да реализира от това народно сънчество един ресурс поне от 100 или 80 милиона лева приход, който при днешните цени, при днешните условия може несъмнено да се реализира — аз твърди това нещо по най-категоричен начин — ако не може да бъде реализирано това нещо в полза на държавния бюджет, аз не разбирам какви съм грижи на министрите, които преди всичко имаха да разрешат големия въпрос: да свържат двата края на бюджета? Но те нико-подобно не съм направили.

Има ли нужда, г. г. народни представители, когато говорим за валутата в свръжка с приходо-разходния бюджет, да говорим и за други по-големи пера, съставлящи приходния бюджет у нас? Така, напр., да вземем мината „Перник“. Ако мината „Перник“, при едно производство от един милион тона градинско, при днешните международни цени на каменните въглища от 800—900 л. тона в параход Варна или Бургас, при една продукция с костюментите разлиски в не повече от 300—400 л. търговска сметка, не даде па държавата един приход поне от 100 милиона лева чисти, като се спаднат разходите, нема смисъл това грамадно народно богатство да бъде експлоатирано по такъв начин, и г. г. министрите за това не могат с нищо пред нас да се оправдаят.

Г. г. народни представители! Г. г. земеделците, които от тук постоянно ви говорят за земеделския народ — като че ли съм патентован, нумериран негови представители — не упражняват контрол па Народното събрание. Същото е и с опозицията, защото ище сме парализирани, ище не можем да изпълним нашия дълг по причини организически, които се крият в тях. Но вие, които постоянно говорите от името на селски земеделски народ, които легате и ставате с клетва на уста, че само неговите интереси пазите и защищавате, вие, казвам, трябващо да упражните влияние, давлението пред вашите хора, да късат и да режат, и не само да реализират икономия, но и да направите нещо повече — да намалят разходния бюджет колкото е възможно в по-голем размер. Вместо това ище видехме, че по Министерството на външните работи, след като беха направени известни съкращения с уволняването на 50—60 членовника, и днес има най-малко 200—250 души които се памират в странство, за които държавата харчи толкова пари, които тежат върху одържания български държавен бюджет. И г. г. министрите от съображения партийни, лични, роднински и други в този важен и страшен момент, предвещаващ грозна криза на нашето народно и държавно сънчество, не искат да изпълнят своя дълг. Каквото де е вашия контрол и въздействие върху тях? Пропликнете във въпроса, и колкото повече пропликвате, толкова по-добре ще видите колко съм страшни неговите последици.

Г. г. народни представители! 4—5 съм лажните елементи, които въздействуват върху валутния въпрос и от малко многото сполучливо разрешение на които ище можем да очакваме едно подобреие на нашата валута. Нищо не мисли, никой не мечтае и за днешно време е една

устония, една илюзия да се мисли, че ище можем да се стремим към възстановяване пълната стойност на нашия лев. Никой не мисли за това нещо. Но може да се даде едно сравнително подобреие на нашия лев, на нашата валута, и чрез вземане на всички мерки и на всички средства може да се консолидира, да се стабилизира тая валута, за да не представлява такива колебания, които не дават възможност на народното сънчество да се развира. Тя, казвам, нет съм по-важните елементи, от които зависи подобренето на нашата валута. И аз ще ви говоря за тези не защото изнасям нещо ново пред вас, не защото този въпрос не съм бил разискван тук, от трибуината на Народното събрание, с пълната компетентност и вешчина, но аз повечко ги изтъквам, за да попитам министерството как то е изпълнило своя дълг по тези въпроси. Те съм: търговския баланс, платежния баланс, производството на страната, държавният бюджет без дефицити и, най-после, истиня не малко важен елемент — моралното доверие, което външния свет трябва да има по отношение на нашата държава. Да видим какво е положението у нас и да видим как г. г. министрите съм изпълнили дълга си.

Е добре, г. г. народни представители, по отношение на първия елемент — твой, както аз ги нумерирам — що се отнася до нашата международна търговия, ище сме вече в не прекъснат хронически дефицит. Нашата външна търговия представлява един колосален дефицит: ище внасяме повече, отколкото изнасяме; ище живеем на версия. Минувалата 1920 г. ни дава един дефицит повече от 500—600 милиона лева според съдържанието, които г. министъра на финансите ни даде в своето изложение за финансово положението на страната. Тая година дефицитът от нашата международна търговия, висока и изпълна, нема да бъде по-малък. Какво мислите при това положение: ще се подобрява ли нашата валута, ако се спрем само на този елемент, който не е единичък? Естествено е, че пак да се подобрява. Аз питам г. министра на финансите — комуто беше приятното, когато ставаха пререкания с г. г. комунистите и с буржоазия център, но който не се смилише върху сериозността на положението — питам и правителството, което с жест създава тържество и ширещество в тая страна, в която като че ли всичко е в ред и която като че ли от ден на ден от блажена става по-блажена: какви мерки те взеха да въздействуват съзнателно и целесъобразно, щото ище да престанем с тая ера — ако мога така да кажа — па дефицити в нашата търговия? В тая посока, г. г. народни представители, абсолютно ищо не е направено, и не от партийно гледище, но от гледището на обективност и от самите факти трябва да кажем, че правителството не издръжа критика в туй отговорение.

Министър М. Турлаков: Можете ли ми каза колко години търговски баланс на България е бил в актив на страната, а не е бил в пасив, и то от 40 години насам, в нормални времена?

Д. Христов (о): Отговарям. От 1879 г. до 1912 г. въпреки колебанията в отделните години, винаги средната тенденция, г. министре, е била на изравняване, на балансиране, на уравняване.

Министър М. Турлаков: Ами каква е тенденцията след войната? Изпоса постепенно се увеличава, за да се приближи към влоса? Защо приказваш бабии дивитини? Като че ли сега правителството изведда с един замах, с магическа сила, при изчертани запаси на страната през време на войната ще може да изравни търговския баланс! Защо беше чай-голям проповедник да се вземе Македония, на Сърбия война да се обяви, а сега приказваш? Не те е срам! Като че ли тук има само грешници, а само ти си прavedника.

М. Дилянов (з): След Букурещкия мир каква е била тенденцията?

Д. Христов (о): Мене ми е приятно и аз не се сърдя, г. министре, от Вашето злословие . . .

Министър М. Турлаков: Не е злословие, защото глупост, война проповедувате в ония момент — нека го отрекат колегите ти.

Д. Христов (о): Какво общо имам с войната?

Министър М. Турлаков: Защото тия вани глупости докараха днешното положение.

Т. Теодоров (о): Г. Христов Ви питат какви мерки сте взели.

Л. Кандев (к): Според бившия министър, г. Христов, войната нема нищо общо с износа и вноса и еж склонността!

Министър М. Турлаков: Как да нема нищо общо?

Д. Христов (о): Г. министре! В името на Вас и чрез Вас се обръщам към г. министър-председателя. Вие често нжти искате да изместите въпросите и често пъти правите диверсии — правите безразсъдни и нерационални апострофи. Е добре, ище, респективно аз съм готов. Готови ли сте и Вие да отворим дебати по въпроса, който Вие подхвърлихте, за да го изчертим радикално, коренно? Но Вие бегате от това. Нашите интерpellации лежат депозирани в бюрото и вие неммате кураж, неммате смелост да занимаете народното представителство с тех и да хвърлят светлината върху всички тия въпроси. Е добре, аз ще ви кажа следното нещо: ако по такъв безразсъден начин, както от две години насам, ръководите държавите работят, и ако имахте малко разум и благоразсъдие ние до това положение, в което се намираме, до това обезценение на нашата валута немаше да стигнем, а греха в това отношение е вами.

Министър М. Турлаков: Ние сме глупавите! Германците, унгарците, австрийците, романите, сърбите — те също ви са ваши приятели, с които сключвате договори, . . .

Д. Христов (о): Какви договори?

Министър М. Турлаков: Не сте ли сключили договори за поделба на Македония?

Т. Теодоров (о): Ние ще ви кажем за тех.

Министър М. Турлаков: Ще кажете — встърж!

Д. Христов (о): Аз знам, когато подхвърлям тези работи, къде ви боли.

Министър М. Турлаков: Нас не ни боли, ами боли вас за власт.

Д. Христов (о): Вие карате политика на съкрем анасанж — извинете за изражението; една политика, която ще бъде катастрофална за България.

Министър М. Турлаков: Не ще бъде толкова катастрофална колкото вашата.

Д. Христов (о): Вие, г. министре на финансите, ми подхвърлят питането: „Какво е положението на германската марка“ и предшествувате този въпрос със забележката, че съм говорил глупости. Аз не знам дали Вие, когато подхвърляте тези думи, си давате сметка за тех. Ами че вие обяснявате по един глупачки начин спадането на германската марка, на понижението курса ѝ!

Председателствуващ Х. Манолов: Г. Христов! Аз искам да знам, държите ли на обидната дума, която отправихте към г. министра на финансите, и ако той си послужи същата дума към Вас, Вие считате ли, че това не беше отговор на Вашата обида?

Д. Христов (о): Отговарям. Народното събрание е свидетел, че думата глупост беше произнесена по-напред от г. министра на финансите и аз му отговорих. Той ме предиществуваше. — Но мене не ме интересува кой е казал обидната дума по-напред, и, въпреки това, аз отглеждам моята дума, защото не тя е важна за мене. Задоволен ли сте, г. председателю?

Председателствуващ Х. Манолов: Продължавайте!

Д. Христов (о): Г. министъра на финансите, заместо да си даде отчет и заместо да анализира и да види в това, какво значи падането на германската марка — което още единаж казвам, г. г. народни представители, е много знаме-

нателно за момента, който е настъпил за нас — с една момичешка лекота, с едно лекомислие подхвърля това. Ако германската марка пада, и пада тий главоломно, сега — въпреки това, че ще бъде възстановена, защото Германия, като народно същество, е здрава и добре организирана, в това поне аз лично не се съмнявам — това се дължи на причини, които аз ще ви напомня, които също във ваша обязанност да разкажите, да се замислите върху тях и да си вземете бележка. Между многото причини, като оставям на страна политическите, германската марка спада заради туй, защото германското правителство през текущата година, поради ултиматума от страна на съглашенците и ангажментите, иое да плати 2.600.000.000 златни франка; то успе за тая година да се снеразумее да плати само един милиард и понеже настъпиха сроковете за останалите 1.600.000.000 л., то беше принудено да положи велики усилия, за да се сърабди с необходимите чужди дълги по изплащането на този дълг. Е добре, г. министре, според пай-компетентните хора германците за този 1.600.000.000 нема да вземат повече от 200—300 милиона златни от експортни такси; останалото требва да търсят между другото още и с продаване главно в неутралните парични търговища на германската марка, вследствие на което тя пада. Аз констатирам този факт, за да тегля заключение сега. Ако ище се напомняме в туй положение с нашата валута, когато още не се е пристъпило към изплащане на тяхните задължения по отношение на Репарационната комисия, и ако нашият лев е дошел до този чудовищен размер на падане, какво ще бъде, г. министре на финансите, когато ще настъпи момента, в които ище ще бъдем подложени на същото изпитание, на което съм подложен германците?

Министър М. Турлаков: Вие си отговорете сам: какво е германското народно същество, какво е българското. Ами добитъка, който ище вземаме, с какво плащаме? На-ли това става в ущърб на валутата?

Д. Христов (о): Колко добитък е събран и какво е платено?

Т. Теодоров (о): Вие не го плащате.

Министър М. Турлаков: А-а-а! Не го ли плащаме? Значи, вземаме го от облаците.

Т. Теодоров (о): Вие го плащате с книжки.

Министър М. Турлаков: Ами тези книжки какви съм? Като ги вземаме от банките това не влияе ли на нашите задължения?

Д. Христов (о): 40—50 милиона лева сътеш платили, вероятно за тоя добитък, а само за надпрепускането на г. Стамболовски из Европа сътеш платили не по-малко от 40—50 милиона.

Министър М. Турлаков: Това се казва политическо безсрамие.

Д. Христов (о): Тий, тий!

Некой от земеделците: В 1912 г. д-р Данев 6 месеца води преговори в Лондон.

Д. Христов (о): Казва ми се, че туй било политическо безсрамие.

Министър М. Турлаков: Защото казвате, че Стамболовски бил похарчил 40—50 милиона в страничство.

Д. Христов (о): Кажете колко сътеш похарчили? Вие сте дължни да държите народното представителство в течението на работите. Не може да има такова покривало върху пай-болният въпроси. Вие трябваше да дадете отчет.

Министър М. Турлаков: Във всеки случай похарченото за мене заедно с лицата които съм с мене, не е повече от четвърт милион лева, а не 50 милиона, както говориш ти.

Д. Христов (о): За Вас не казвам.

Министър М. Турлаков: За всички, които съм ходили в страничство заедно с делегацията по мира, как ням похарчено повече от 5—10 милиона, а ти говориш топтанджийски.

Д. Христов (о): Само автомобила на Стамболовски от Женева до Виена отиване и връщане струва $1\frac{1}{2}$ милиона лева.

Министър М. Турлаков: Ей, $1\frac{1}{2}$ милиона лева! Тий, ако се харчеха милионите, тогава къде ще му излезе края?

М. Дилянов (з): Ами нов автомобил от там до тук колко струва? Вашата работа стала Хитър Петрова. Голема тиква, ама и казан голем!

Некой от земеделците: Голям ум спечелихте подир войната! Ако не беше този ум, немаше да разсипиште България.

Д. Христов (о): Г. г. народни представители! Г. министъра на финансите заради местото, което заема, трябва да си наложи хладноокръжие, и колкото думи да беха шаржирани от това място, с големо спокойствие треба да вземе бележка от тех и да направи съответното осветление на народното представителство. Ние щехме да му бъдем благодарни, заради туй, защото въпросите, които се третират тук, съм страшни. Аз ще ви приведа пак един пример, за да бъде ясна мисията ми, за да видите, че тия подметания и подхвърляния, които се правят, съм недостойни за времето, за минутите и за страшното положение, в което ние живеем. Г. г. народни представители! Ние ще дадем $20-40\%$ увеличение за чиновниците единовременно помош, както ще увеличим и съответните проценти за добавъчното възнаграждение. Край тема, тази работа, защото увеличението на заплатите не се покрива със съответни данъци, а сигурно, ако не всичко, то голема част — с банковоти, и тая нещастна валута, която само в последните три месеци спадна 100% , ще спадне още повече: от $5\frac{1}{2}$ —6 французи франка през м. май и юни, ние имахме преди 15 дена $10\frac{1}{2}$, с тенденция да отиде към 11, а добър е Господ да отиде и до 12. Питам, г. министре на финансите, Вие, които сте повикани да решавате тези въпроси и да дадете едно по-солидно, по-здраво, консолидирано положение на чиновниците, които се отнася до заплатата им, Вие по този въпрос какво правите? Давате ли си отчет? И аз виказах преди малко, че че само не си давате отчет, но Вие сте скроен, Вие не се тревожите за страшните години. Ето какво е това положение.

Г. г. народни представители! Нашия платежен баланс сигурно тъй ще се приключи. Ако е верно по изразите, по декларациите на г. министъра, когато разглеждахме законопроекта за Консорциума, че нямаме износ по вече от 10 хиляди вагона, респективно 100 милиона килограма зърнени храни, и ако вие ги оцените по днешната цена, която храните имат в международното търговище, за зърнената 65 до 80 французи франка в Антверпен, за царевицата 45 до 55 французи франка в Антверпен, или средно за тия два сорта, за тия два вида зърнени храни, които съставят нашия главен експорт и конто обикновено върват равномерно, в еднакви количества, ние тогава ще имаме средно една цена не повече от 55 сантими за общото количество от 100 милиона килограма, равна на 55 милиона франка пари. Ето едното перо за чужд девиз, на което ние имаме да разчитаме за бъдеще. Но, г. г. народни представители, аз не отивам дотам да казвам, както казват г. г. министрите, че ще имаме само 10 хиляди вагона износ; аз, напротив, мисля, че износът ще бъде много по-голем. И благодарение на свободната търговия, която е по-гънкава, отколкото въкчения салия покое Консорциум, аз съм убеден, че нашата експортна търговия, що се отнася до зърнените храни, ще регистрира една сума по-голема, и аз я сметам между 20—25 хиляди, а може-би ще отиде до 30 хиляди вагона зърнени храни. И вие, г. министре на финансите, който ми говорите за войната от преди 5—6 години, вижте какво може да бъде положението и помислете: че читате ли вие отговорност за положението, което ще се създаде подир една, две, три години? И вие ще видите, защо ще бъде страшно. Аз ще ви кажа после. Следователно, ние ще имаме износ не 10 хиляди вагона, както твърдят министрите, а 30 хиляди, сир. 300 милиона килограма зърнени храни, и по целия конто днес се дават за нашите храни в странство, ние нямаме да имаме по-вече от 150 милиона франка французи франка валута. Заделете при това, че тенденцията е на спадане. Не само Съединените щати събраха един изобилия и отлична реколта, която се изравни с реколтата от миналата година, но ние се памираме в навечерието и на новата аржентинска реколта, която ще започне през ноемврий и декемврий и

която, според данните на международния земеделски институт, е също така отлична. Но, казвам, ако се спрем върху тая цена, 55 сантими, и ако абстрагираме естествената тенденция към понижение, ние ще имаме от износа на нашите зърнени храни около 150 милиона.

А. Ляпчев (д): (Казва нещо)

Д. Христов (о): Най-добрия случай, г. Ляпчев. И аз наочно го вземам, за да обясна вниманието на г. министъра, който гледа на работата с едно препобрежение, и бих казал, г. министре, Вие изпуснахте . . .

А. Ляпчев (д): Консорциума ви даваше цела валута; сега ще имате само една трета, а другите две трети?

Министър М. Турлаков: За другите две трети имате свободна търговия.

А. Ляпчев (д): Аз говоря доскоро размера на Централата на девизите. При наличността на Консорциума вземахте по целата валута, като, разбира се, две трети плащахте на общо основание, а сега немате възможност да вземате тия две трети.

Министър М. Турлаков: Ние сме взели от Консорциума една трета.

А. Ляпчев (д): Една трета по низкия курс, а две трети се вземаха по обицния курс, а сега и това нема.

Министър М. Турлаков: Разбира се. Сега искате свободна търговия.

А. Ляпчев (д): Свободна търговия, ама имате зъкон за Централата на девизите.

Министър М. Турлаков: Той ни дава да вземем една трета.

А. Ляпчев (д): Не, той ви дава право да вземате колкото намерите за добре, а ние заседаваме, и ако законът е изричен, във Ваша власт е, да го поправите.

Д. Христов (о): Да продължа, г-да. — По кой начин можете да събираште валута от чужди девизи, то е друг въпрос и по него ние ще говорим при друг случай — като се разглежда бюджета. — И така, г. г. народни представители, аз — привличам вашето внимание — в най-добрия случай ние ще имаме чужда валута в размер на 150 милиона французи франка при двете условия: първо, че ние действително ще изнесем 30 хиляди вагона зърнени храни, и второто условие да бъде спазено, че до края на житната кампания цената 55 сантими ще бъде одържана. Към тая сума от 150 милиона лева в нашия активен платежен баланс ще трябва да прибавим и друго важно перо или, по-добре да кажа, второто по своята важност перо — износа на тютюните. Аз не знам каква е свободната наличност от миналата година и не знам, освен това, към тая свободна наличност от миналата година какво има да прибавим от тазгодишната реколта. Но във всеки случай мисля, че не съм далече от действителността, ако кажа, че ние през текущата година по много причини нямаме да изнесем повече от 10—12 милиона килограма. И ако това количество бъде изнесено, ние ще трябва да се поздравим. Е добре, при днешната международна криза в тютюните, при твърде ниско падналите цени при големата конкуренция, която започва да се прави на нашия тютюн, както тя ставаше в нормално време, ние в никой случай няма да реализираме от тези милиони килограми тютюни повече от два французи франка. Ако вие даже допуснете, че заедно с пръвокачествените тютюни кърджалийски и баш-бали ище ще реализираме вместо два франка — три франка, вие ще имате, г. министре, по нашия баланс 30 милиона французи франка, значи, стават 180 милиона. И от останалите пера — пашкули, кози и пр. — ще вземем онова производство, което беше в нормални години и което възлизаше точно на 40 милиона златни лева, респективно 40 милиона французи франка, и така от тези три пера, с които се изчерпва износа на предметите от нашето производство, ние получаваме: 150, плюс 30, равно на 180, и други 40 — 220 милиона французи франка. Какво имаме срещу това? Срещу

това ние имаме да покрием, първо, службата на нашите международни задължения и второ, нашия индустриски дефицит, стоките, с други думи, които сме заставени да висим от странство. Е добре, в нормално време виоса на тези стоки е възлизал на 150 милиона средно. Тези пари ние ще трябва да похарчим. Даже ако ограничите виоса — което е ваша длъжност, ваши дълги — вие ще трябва да прибавите тогава един ежовечерно памаление от 150 на 140 милиона. Вие ще трябва да прибавите още един друго нещо: разходите, които ежегодно сме длъжни да правим за нашата администрация, за покупката на локомотиви, вагони и пр., които възлизат не по-малко от 15—20 милиона французки франка, и те стават 160 милиона. При един дълг в размер на три милиарда — разделям контрибуцията 2/4, милиарда, заедно със старите 800 милиона — ние ще имаме да платим по нашите международни задължения не по-малко от 180 милиона французки франка, плюс още 160—170, правят около 350 милиона срещу един актив не повече от 220 милиона. Това е пистинското положение. Намалявайте падър наши разходи що се отнася до нашия виос — готови сме, съгласни сме с вас — за да можем да направим този солд в минус и в пада вреда да памалим. Но каквото и да правите, при туй положение, което създвате, при вашата политика, при безгрижието, което характеризира вашата държавническа политика и нашите финансии, ние, г. г. народни представители, нашия платежен баланс ще свърши за дълго време с дефицити, а при туй положение вие можете да си представите какво ще бъде и какво трябва да бъде нашето счакване за подоберните на валутата, на нашата одървана валута, за която г. г. министърите — позволяете ми да кажа — от друга страна правят всичко възможно да я одърпат още повече. Ние ще трябва да чакаме влошаване на нашата валута; при този ред на работите, ние ще трябва да чакаме новишение на чуждите девизи; ние ще трябва да чакаме по един автоматичен начин, по една необходимост все по-голяма и по-голяма скъпостия, при която вие и в последствие вашите наследници ще се на мерят.

И, г. г. народни представители, когато говоря по тези въпроси, аз не мога да не привлеча вашето внимание и върху друг един факт — ако той е факт, защото аз ще искам г. министъра на финансите да го потвърди или да го опровергне. Според мялото сведения, вселествие застъпничеството на правителството Репарационната комисия или, по-добре да кажа, пейпните представители са със съгласия, щото нашите платки, срока на три от които изтече, да бъдат отложени до 1 януари 1925 г., откогато ще се започнат и платежите. Верно ли е това, г. министър, или не е верно? Вие ще потвърдите това, което аз ламсирам тук, или Вие ще го опровергате. И ако излезе верно, че представителите на Репарационната комисия съз отложили нашите платки, че те ще започнат от 1 януари 1925 г., тогава аз се питам: какво ще бъде положението след две-три години? Ами че той е най-големия въпрос, на който ви обръщам вниманието; той е странния въпрос, който непременно ще докара до главоломни събития в нашата страна при вашето ръководство и при вашето управление на работите, които карат страната към стопанска катастрофа. Аз съм длъжен да кажа и това нещо. Както казах и по-напред, ние свършваме нашия баланс с дефицит.

Какво е положението с нашето държавно стопанство? Ами ние, г. г. народни представители, свършваме с дефицит. Г. министъра на финансите, както и неговите другари, щи казват: „Ами вие какво направихте в продължение на 40 години?“ Е добре, ние сме стари партии, ние сме кожодерски партии, ние сме потребани партии, вие отдавна изпратихте старите партии на Орландовци, а за умрелия се говори само добро или лице. Е добре, г. г. народни представители, ако вие, новото правителство, представители на нови веяния, на нови идеи, на обновление, на реформаторство, ако вие, казвам, всяка година ни оставяте дефицити, равни почти на сумите, които ние разходеха сме из време на войните, ако вие почти всяка година свършивате със 700—800—900 милиона лева дефицит, как, г. министре, вие ще свършите и тази година? Вие за 6 месеца имате приход в размер 1.100.000.000 л., и ако вървим по тоя шаблон, ние по редовния бюджет нема да получим повече от 2.200.000.000 л., а срещу тези 2.200.000.000 л. имате един книжен разход само от 2.700.000.000 л., от дето излиза един дефицит от 500.000.000 л. Мислите ли вие, че тези разходи които ще дадете по този законопроект, когато стане закон, и ще възлезе дефицита на 200.000.000,

мислите ли, че приходитите, предвидени тук, ще бъдат реализирани? Направио мислите това нещо, заради туй, защото такенте, които вие ще вземете от некои износни стоки, които съз визирани в законопроекта, съз фиктивни. Стоките, които ще облагате, те не съществуват вече. Какво например ще вземете вие, да кажем, от кашкавала? Предвидено е за 100 кг. толкова и толкова. Кашкавала се изнесе. От спренето; ами че спренето се изнесе. От овес; ние овес почти даже в нормално време не сме изнасяли. От пшеницата; ами ако е верно, че съз само десет хиляди вагона, както вие преесметате тук, за да ни убедите, че трябва да остане Конкордия, аз вервам, че нема да изтесете за повече от 70—80—100 милиона лева. Ето ви едно и едно само от 100.000.000 л., което остава, за да увеличим външния книжен и да го направим действителен, реален дефицит. Несъмнено е, г. г. народни представители, това. Нашия разходен бюджет за текущето упражнение ще надхвърли тази цифра, за която е дума; макар да бъдат направени икономии автоматически, тий да се каже, външният разход воля е случај с масовото напуштане на членовниците по Министерството на финансите, респективно отделението за митниците, за което говорих пред малко, нашия бюджет ще свърши с един грамаден дефицит, каквато беше по-рано. Ние живеем в ерата на дефицитите, и вие ни казвате постоянно, постоянно ни говорите, че нема изход от това положение. Има изход при две главни условия, а именно, ако у вас има воля и способност да погледнете на държавните работи както трябва и ако сте способни да урегулирате един полезен и дълготрайна работа в производствено отношение и ако, следователно, сте способни на икономии, за което се приказва тук, но за което нико не се прави. Е добре, г. г. народни представители, когато нашата валута подир 1—2 години ще падне страшно при вашето ръководство, пред вид на туй, че ини работим и живеем само с дефицити в държавното стопанство, когато нашия лев ще дойде, вероятно, подир 1—2 години до положението, няма условията и причините, които виказах преди малко — макар че има обективни условия да се подобри значително положението — 100 французки франка да се равнят на 1.200 до 1.300 л. папи, аз искам да знам от г. министра на финансите, искам да знам освен това и от г. г. народните представители от близинството, които нехайт и неискат да знаят целата тази работа . . .

С земеделците: Вие нехасехте, когато обявихте войната.

Д. Христов (о): . . . и за които е по-приятно да бъдат съдестили на различни спектакли тук в Народното събрание — пътам, казвам, г. министра на финансите и почетните г. г. министри, които засмат това място, какво ще бъде вашето положение?

Некой от земеделците: Ако бехте изпълнили вашия дълг, немащие да докарате катастрофата на България! Не Ви е срам!

Д. Христов (о): И така, г. г. народни представители, какво ще бъде положението, когато вие ще вложите всичко, когато вие ще дезорганизирате всичко, като ще бъде положението, когато нашата валута ще падне толкова и толко . . .

Г. Дамянов (з): Вие сте виновни!

Д. Христов (о): . . . когато след две-три години, ако е верно това, което казвам, че дойде Репарационната комисия със своите требвания и ще каже: плащайте?

Некой от земеделците: Репарационната комисия е ваша рожба.

Д. Христов (о): И мислите ли, г. министре на финансите, че ище с нашето положение ще можем да се подправим срещо Германия, здравата, организираната Германия в стопанско отношение, въпреки бедствията, които прекарва в днешно време? Нашия лев ще налие катастрофално.

Некой от земеделците: По ваша вина!

Д. Христов (о): Г. г. народни представители! И нашата политика води към следното: ини не само не ще можем да плащаме нашите задължения, но може-би външният капитал да искаме и репресалии; възможно е да дойдем

дотам, че немайки възможност да плащаме вследствие твой съжилицата наша валута, да пристигнат към онова, което впрочем е предвидено в мирина договор, да пристигнат и към натуралното изплащане, за да започне реквизирането на предмети и на стоки преди всичко на земеделското население, на което вие ще ги изплащате с тайл одържана валута (Възражения от земеделците), и придобитите по този начин зърнени произведения да ги експлоатират чужденците, Репарационната комисия, и също сумите, получени от тех, да кредитират нашата сметка. Това е положението, г. г. народни представители. (Възражение от земеделците) Бъдете спокойни; г. г. народни представители, когато повдигат тези въпроси, защото аз съм дълбоко убеден, че макар вие да скачате там толкова много, г. министъра, колкото и да бъде тренебрежителен към своята работа, която му се възлагаше по ведомството, което той ръководеше, ще обясне възмаление на тези думи, които му казвам.

Г. министре на финансите! Ние скоро ще разглеждаме бюджета за бъдещата 1922/1923 финансова година; кажете на Вашите другари министри следното нещо — не казвам, че то е най-рационално, знам, че има много контра, да се каже спремо туй, което ще кажа, но колкото и шаблонно да бъде то, все-таки има значение, има семплицизъм в него, защото по-лесно може да се прокара — кажете на Вашите другари министри следното нещо: от кредитите, които тази година управляхме, аз на вас не ви давам повече от 20% въздушата година. Ще дадете на г. министъра на земеделието 20%, на г. министъра на железниците 20% и пр. и пр. — да правят, да струват, в този кръгли в тези кредити да паредят своите администрации и да организират своите служби. Защото, както го караме с разочарование — а той е разочарование при днешното страшно положение — ние ще бъдем заставени да дойдем до туй положение, особено като се тури ръка от външните кредитери на най-важните наши ресурси, по необходимост да бъде съкратен разхода. Да обръзме с благоразумие и да предупредяваме, да предваряме, г. г. народни представители, нечалините факти, които ще чакат!

Некой от земеделците: Откри Америка!

Д. Христов (о): Аз не открих Америка; Америка е отдавна открита; трябва да използваме мъдростта и поучените на Америка. Туй именно ние не правим.

Г. г. народни представители! Една-две думи още по той въпрос, макар че поради късното време не ще мога да завърша напълно монте бележки. Аз искаам да привлеча вниманието на г. министъра и на други един въпрос. Когато става дума сега за производството — ние говорим тук от една-две години постоянно за производството, аз не прекъснах чува тая дума — желая г. министъра на финансите, като представител на правителството, да излезе и да ни каже конкретно, без да се блъска в думите и във фразите, в пошилата фразология, какво те допринесаха за повдигане на разните производствени области у нас.

Некой от земеделците: Вие не виждате ли?

Д. Христов (о): Абсолютно нищо. Не само че не допринесаха нищо, ами и не мислеха за тая работа — факт, който аз ще изнеса пред вас, г. г. народни представители. Тук постоянно се говори за кожодери, за капитали и пр. (Възражение от земеделците) Българската народна банка, която е станала един касиер само на държавното съкровище — към това е привела своите функции, да стане касиер на държавното съкровище — тя отдавна треба да вземе мерки, за да улесни нашата търговия, нашите търговски оброти, за да повдигне нашето производство, тя отдавна треба да финансира нашите индустрии, за много от които требва да ви кажа, че се памират в излечиво положение. Пример. Некой индустриса, който е вложил своите капитали в различни инсталации в града X и Y, който е изчеридал всички свои парнични средства, нема оборотен капитал да се спади с необходимите сурови материали, защото между другото е бил застасец да похарчи и последните си икономии в нови инсталации, за да модернизира сравнително своето производство, обръща се към Българската народна банка, г. министре, която по свое наредждане ще сече башкоти сега, за да разреши чи новинческия въпрос. Българската земеделска банка нет пари не дава; тя отдавна е закрила своите гишета; тя отдавна е закрила и за търговията, и ако имаше да се издават некъде банкноти, там треба да ги издавате. Аз не

се боя от това, че вие ще издадете 100—300 miliona банкноти, но ще ги издадете, за да отидете срещу търговския портфейл, срещу стоките, които ще бъдат произведени или срещу стоките, които ще бъдат купени. И в тази посока нищо не сте направили. Вие сте приложили призванието на Българската земеделска банка и от тук трябва да обясним страната парична криза в нашата пияца, която парализира всичко. Вие в тази посока не само че не сте направили нищо, но вие немат идея, защото желание беше следното. Примерно казано . . .

Председателствуващ Х. Манолов: Моля, г. Христов. Г. г. народни представители, часът е вече 8. Съжалено правилника заседанието би требвало да бъде вдигнато. Има предложение от г. министъра на финансите, заседанието да продължи додето се изчерпат дебатите по първото четепе на законопроекта. Нема други записани. След него ще говори г. министъра на финансите. Които г. г. народни представители приемат твой направленото предложение за продължаване на заседанието, моля, да си вдигнат ражката. Министърство, Събранието приема.

5 минути имате още да завършите, г. Христов.

Д. Христов (о): Г. г. народни представители! Аз съжалявам, че немам време да се спра и върху другия немаловажен елемент, моралния елемент, за надането на нашата валута, което надане ще продължава под неговото влияние. Съжалявам — и откровено го казвам, защото искам да бъда искрен партизанин на мояте възгледи — съжалявам твърде много, че немам време, за да направя моя малък дебат и моя малък спрос с г. г. комунистите. Защото, г. г. комунисти — извинете ме за откровеността — вашето присъствие като една група от 40—50 души в Народното събрание има своя отзив в държавите и страни, в ражките на които е депозирана нашата съдба. Вашето присъствие в размер 40—50 души в Народното събрание, има туй именно значение, да допринася изваждено много за понижението на нашата валута, защото хората със своята манипулативна и със своята култура съдят и казват така: при наличността на този факт, България е огнище на изненади и пертурбации, а която страна може да бъде огнище на пертурбации, . . .

Д-р Ю. Данчев (к): Благе на Сърбия!

Д. Христов (о): . . . тя не може да се радва на висок международен кредит, тя не може следователно да използува този морален елемент . . .

Б. п. Томов (к): С той висок кредит вие докарахте туй положение.

Д. Христов (о): . . . и колкото по-скоро вие памалявате, като обществена сила в българския политически живот, . . .

Б. х. Сотиров (к): Колкото по-скоро ви⁹ пометем всички, толкова по-добре.

Д. Христов (о): . . . колкото повече правителството ще способствува преко със своята политика или косвено по околните политически пътища да ви крепи в туй положение, толкова повече ние ще допринасяме за подобрене обществените условия, благодарение на което ще можем да постигнем и повишаване на нашата валута. Аз много скърбя, че немам възможност да изнеса поразителни факти, . . .

Б. х. Сотиров (к): Вие играете ролята на ренегат!

Д. Христов (о): . . . които черия от официалните дани на Съветска Русия, за да опровергая една легенда, която при повсеместното на българския народ вие използвате за да доказвате . . . (Възражение от комунистите) Дайте ми да завърша. Когато вие говорите . . .

Б. х. Сотиров (к): Дайте на погромчиците, на предателите на България да говорят повече!

Председателствуващ Х. Манолов: Г. Христов има още 3 минути да завърши; оставете го да завърши!

Б. х. Сотиров (к): На комунистическия представител отнемате думата, а на погромчиците, на предателите на България продължавате времето за говорене!

Б. п. Томов (к): Дайте му един час да говори!

Председателствуващ Х. Манолов: Ще говори толкова, колкото има право да говори. Един час ще говори.

Д. Христов (о): Аз г. г. народни представители, с най-големо спокойствие съм слушал вашите филипинки — дайте ми да заврша! — Г. г. народни представители! Глада в Русия не е се дължи на сушата.

Некои от комунистите: Да, намери разковничето!

Д. Христов (о): Според данните на професор Кондратиев, председател или директор на статистическата служба, в Съветска Русия от 85 милиона десетици, разработел в 1916 и 1917 г. в царската черна и мрачна Русия, в 1920 г. съм били засечени само 24 милиона, според същите статистически данни на негово превъзходителство и на негова съветска личност и светлост Кондратиев, от 340 милиона коне, жив инвентар — защото в Русия употребяват като впрегатен добитък не волове, а главно коне — от 340 милиона коне от мрачна и реакционна Русия в 1920 г. съм останали 3½ милиона. Пълно разстройство и пълна дезорганизация на живота инвентар!

От комунистите: Кой причини туй разстройство? Вашият съдружници!

Д. Христов (о): Дайте ми възможност да заврша. — Тия ваши аргументи или показват вашето невежество по страшните въпроси, или показват вашето мошеничество, което ви е силата. (Възражения от комунистите)

Председателствуващ Х. Манолов: (Зважи) Моля, г-да, не прекъсвайте г. Христов, за да свърши!

Д. Христов (о): Г. г. народни представители! При тая атмосфера аз не мога да говоря.

Некои от комунистите: Вие бяхте лакей на цар Николай!

Д. Христов (о): Аз не знам колко съм бил лакей на цар Николай.

В. п. Томов (к): Нема ги вече онези волове с големите рога!

Д. Христов (о): С тези думи показвате не само вашето невежество, но вашата дивост, дивостта на вашите прави. Дайте по този въпрос да поговорим.

Б. х. Сотиров (к): Дайте му, г. председателю!

Д. Христов (о): След два дни, г. Сотиров, аз принасям трибуцата от това място в печата.

От комунистите: Е-й-й!

Д. Христов (о): Свързвам, г. г. народни представители.

В. п. Томов (к): Българския народ Ви познава.

Д. Христов (о): Въпроса за валутата, въпроса за уреждане на държавното стопанство, въпроса за намалението дефицитарно на нашия търговски баланс, въпроса за възстановяване доверието на външния свет, от което имаме нужда, аз казах на какво се дължат: те всички се свеждат, обаче към една генерална и към една основна причина. Колкото по-скоро вие, г. г. дружбани, ще си вървите и колкото вие (Сочи комунистите) по-скоро ще намалите...

Т. Цеков (к): На пук на вас ще растем!

Д. Христов (о): ... толкова по-добре и не ще разрешим тези въпроси. И когато вие ни говорите за диктатура на пролетариат, аз заявявам от това място: съжалявам за тая буржоазия — недостойна с тя защо има — която не приложи своята диктатура както требва спремо вас, с нашите методи. (Некои от земеделиците ръкопляскат)

От комунистите: Ха тъй!

В. п. Томов (к): Тогава ще протече мед и масло по социалите!

Л. Кандев (к): Г. Янко Сакъзов сам съобщаваше, че г. д-р Данев е бил подкурен с един милион рубли от цар Николай II, за да обяви войната и да дойде катастрофата на България. Виловици за катастрофата на България сте вие, също и за резултатите от това — скъпиятата, и ни говорите сега за подобре на чиновническите заплати! Казанджините на цар Николай така говорят!

От земеделиците: Ей-й-й!

Председателствуващ Х. Манолов: Има думата г. министъра на финансите.

Д. Христов (о): Г. министре! Извинете ме, нема да говоря за Вас. (Към комунистите) Вашето съветско управление публикува данните от тайната архива и аз не видях кон съм тия буржоазни партии, които съм получавали казани, волове и пр., но знам едно, че, по вашето собствено признание, вие получавате десетки милиони и ги получувате не за друго, а за да се съмните в тая страна, ...

От комунистите: А-а-а!

Д. Христов (о): ... за да се явяват посилни и помощници на бълшевизма, след като той фалира и банкротира. Вие да бъдете благодарни на правителството, което не изпълнява своята обязанност!

Б. х. Сотиров (к): Вие да бъдете благодарни на земеделиците, че ви защитиха.

Л. Кандев (к): Съжалявам, че предложението за даването ви под съд още седи там, отдолу, под зелената маса. А искам що се отнася до вашето предателство, ще питате г. Янко Сакъзов. Ако той лъже, добре. (Глътка)

Председателствуващ Х. Манолов: (Зважи)

Б. х. Сотиров (к): (Към Д. Христов) На бессилка треба да овиснете до сега вие, погромчиците на България!

Д. Христов (о): Вместо искам да овиснем, вие ще овиснете. (Глътка)

Председателствуващ Х. Манолов: (Зважи) Моля, ти пипи, г-да, за да говори г. министъра.

Министър М. Турлаков: Г. г. народни представители! Не бих взел думата, защото неколкото думи, които следват, да кажа по законопроекта, аз ги казах в началото на разискванията по този въпрос. Аз съм принуден да взема думата сега за няколко въпроси, по които преди деговорищият оратор благоволи да изслпе всичкото си ожесточение сега за момента против правителството и да каже, че всичкото зло сега за момента е в земеделското правителство.

Още от освобождението ни пасам, имаме установена статистика, която редовно води дадни за търговския баланс на нашата страна. Ако вземете цифрите на всичките наши търговски баланси в нормалните времена, вие ще констатирате, че има само няколко години — не повече от една четвъртина от този период, който сме преживели — в които нашият търговски баланс е свършвал с актив, т. е. с повече износ, а с по-малко внос. Те съм неколко щастливи години, нормални години. Всичките други години нашият търговски баланс е свършвал с пасив, т. е. повече внос, по-малко износ. Това е така, защото ние сме една земеделска и слабо развита икономически страна, защото у нас икономическото, индустритиалното развитие беше в своята насока преди войните; и, ако не беха войните, може-би, досега щехме да се намираме в едно доста разиграно вътрешно икономическо положение и, може-би, нашите баланси тогава да свършват с актив. Но истината е тази. Който иска не само думи да чува, ами да види фактите от официалните дадни, нека вземе да види официалните издания на нашата Дирекция на статистиката и ще види, че това е така.

Н. Атанасов (з): Те го знаят, г. Турлаков.

Министър М. Турлаков: Ако това е било така за нормалните времена то, когато имахме преживени три години във война и четвъртата, може да се каже, също така във война — защото, ако и да беха тогава нашите войски разпуснати, в нашата страна бяха чуждите окупационни

войски — през толкова време на война, почти непрекъснато от 1912 г. пасам, всичките запаси от чужди произведения беха изчерпани тук а след примирнето идеха нови по благоволение към тогавашното правителство — защото гледахме да сечем благоволението на победителя — идеха всевъзможни стоки и то стоки, които требаха и не требаха и продължават да идат. Та, не е лесно да се запълни изведнаж тия изчерпани запас — то се знае, чрез внос — а тук особено когато съм източени вътрешните средства и съм изчерпани запасите от земеделски произведения, и затова не можаха да се задоволят изведнаж вътрешните нужди; дори ние се принудихме да докараме и американско брашно, за да се изхраним през 1919 г. При това положение, то се знае, нашият износ беше в ущърб на това също така намалено. И требаше човек да има магическа сила да сътвори богатства с една заповед като по Божие повеление, като че ли заповедва Господ, както разправя напр. Библията за Мойсей, който заповедал да се разделят водите на Червеното море, за да мине еврейския народ . . .

Л. Кандев (к): Ама ти верваш ли в тия неща?

Министър М. Турлаков: Аз казвам как го предава Библията . . . значи, човек требва да има такава сила, че да може да сътвори отведенаж богатства в нашата страна, та нашия търговски баланс да свърши с актив, а да нема пасив.

Г. Димитър Христов сметаше, че всичката вина за тая работа лежи единствено в правителството. Г-да! Когато се говори от партизанска страст и се цели да се надуят работите, тий се приказва. Тая беше ролята на почетния оратор, който благоводи ей сега да опразни банката си и не е имал търпение да чуе неколко думи като възражение.

Н. Атанасов (з): Не само това, но подканва чужденците да се намесят в нашите работи.

Министър М. Турлаков: Друг един въпрос. — „За падането на валутата, каза г. Христов, вие сте причината. Махнете се Вие, да лойда аз министър на финансите и работата в спасена“. Да дайде д-р Данев, да дойдат неговите приятели и работата е свършена!

Отде иде тоя валутен въпрос? Той е тесно свързан с нашето икономическо развитие, с нашето политическо положение. Ние не сме нико германското пародио столицство, с развитата му индустрия, която може да понесе едно такова плащане и тази година и докогина; ние не сме и германската държава, с която най-напред склучиха договор, по пай-подир я разоръжиха, по-подир и от нас. Така че, не можем да се сравняваме с Германия. И когато искаме да прахим въпрос за валутата, като казваме, че от Германия били взели милиарди, а от нас не били взели и досега, не трябва да се забравя същевременно че Германия има един образцов железопътен инвентар, а ние имаме един смислен железнини: всичките чужди материали, които имахме тук, ги вземат, и нашите железнини остават без превозни материали. С какво ще превозваш? Аз ще видя какво ще правите със свободната търговия! Нали изкарвате че трябва да имаме 500 милиона кг. храни за износ, ще видим какво ще можете да изнесете при туй положение. То е лесно да се приказват така тошни приказки.

Л. Кандев (к): Г. Бозвелиев казваше, че три реколити не били изнесени от България и поддържаше да бъдат изпесени.

К. Бозвелиев (с): Аз казах каква е тъхната организация, а тя не е моя.

Министър М. Турлаков: Моля. — При такова положение, да се отрица факта, че и германската валута е спаднали, или да се говори, че имало причини, които спровадили временното нейно падане, то значи да си затворим очите пред действителността. Аз оставям тоя въпрос, аз оставям победените страни, а вземам победителите. Можете ли да сравнявате и тех? Вижте ги! Хайде, ние сме под французската валута; ами защо британската валута не е равна с английската, защо не е равна с американската? Защото все има различие в стопанското развитие и в сигурността на всяка страна.

Д. Христов (о): Само че има австрийска крона, има и французски франк.

Министър М. Турлаков: Има австрийска крона, има и български лев.

Д. Христов (о): А вие я карате към кропата, а не към франка. Там е разликата.

От земеделците: Вие къде я докарахте? (Глътка)

Председателствуващ Х. Манолов: (Звани) Моля, г-да!

Министър М. Турлаков: Казва се още: „Бюджета ни ще свърши по досегашните цифри с един грамаден дефицит, от 2.200.000.000 л.“ Г. г. народни представители! По този въпрос — с какво ще свърши бюджета — пророчество не искам да правя. Но мога още отсега да опровергая тия думи, че нашият приходен бюджет щел да свърши с 2.200.000.000 л. дефицит; това е положителност го опровергавам. С какво ще свърши нашият бюджет, обаче, какви съм били предвидданията на министъра на финансите не искам тук да изтъквам сега, защото виждам, че от всичко се прави въпрос и че с много приказки може да се вреди на страната, отколкото полза да се добие.

Къде щеше да свърши нашият бюджет и накъде беше настроен той първоначално, въпроса щеше да се свърши пекайля. Добре, ама българи сме! Ние искаме да си останем все същите, с каквито и да било средства да домогнем опона, което преследваме, и за туй, вместо да служим на тая държава, повечето ще имат вредни с големите лакардин от тук.

Г. г. народни представители! Постави ми се тук още един въпрос от г. Христова — за отлагането на платежите; то значи — от по-нататъшните му приказки излизаше — че ако национална има отлагане, тогава в 1925 г. катастрофата е готова за България. Като че ли тежаше да каже — аз още не мога да допущам, дали точно тази беше мисълта му — че тия отложени платежи ще се стручат за изплащане в 1925 г. и тогава ще плащаме всичко пакетиаж, ще започнем да плащаме забавеното и катастрофата иде. Дори и да не е такава мисълта ми, аз се питам, каква пакост се съзира от отлагането? Отлагане фактическо, документално ние не сме получили; в надежда сме, че можем да го получим.

Д-р Й. Фаденхехт (р): Дано да го получим!

Министър М. Турлаков: Но аз не виждам още в какво ще се състои пакостта от туй отлагане, ако го получим. Аз работих, застъпвах се за това отлагане и се надевам, че можем да го получим. Каква ще бъде пакостта ини от туй? Пакост не само няма да има ами, напротив, ние ще имаме възможност при туй положение, при отложението на платежи, да се стремим да балансираме бюджета си и да бъдем по-готови за онуй време що-тоде пещо да посрещнем.

Н. Атанасов (з): Веднага лева ще се подобри.

Министър М. Турлаков: Независимо от това, щом се каже, че плащането се отлага, туй ще има за първа последица едно покачване на нашата валута; за втора своя последици отлагането ще има подигащето кредити на нашия лев. Ако ние всички българи от различните партии, които живеем в тая страна, на какъвто акъл и да штаме, когато дойде време да емитираме вътрешния народен заем, . . .

Д. Христов (о): Моля Ви се, оттеглете тоя заем, г. министре! Вие ще направите грамадна пакост на държавата.

От земеделците: Брей-й-й! Я мълчи бе, грешник! (Глътка)

Председателствуващ Х. Манолов: (Звани)

Министър М. Турлаков: Г. г. народни представители! За мене не е чудно, че г. Димитър Христов проповедва и препоръчва да го отложим, да не го прокарараме защото неговия шеф прокара един закон за вътрешен заем и благоволи да го тури под чергата, под мандат.

А. Ляпчев (д): Той е същия.

Министър М. Турлаков: Сега, дали е точно същия или има некакво различие, ще видим. Но аз сметам, че закона за заема, който прокарахме, и да има успех, и да нема

успех, той щеше да бъде едно средство пред нашите кредитори. В щастлив случай ...

Т. Теодоров (о): Не може да има никакъв успех, когато тази катастрофално пада лева. Разберете това! Дайте обяснение, че ще задържите лева, дено сега, ако не можете да го покачите. Без това, нема да сключите никакъв заем!

Министър М. Турлаков: А вие гарантирате, че ще задържите лева от падане!

Т. Теодоров (о): Голема надежда има и даже сигурност има, че това ще се направи само когато други хора дойдат на власт.

Министър М. Турлаков: Г. г. народни представители!... (Пререкания между Т. Теодоров и земеделиците)

С. Костурков (р): Недейте разправя тия работи, защото ище ни обещаат некой да задържат лева ни горе или долу! Това нема да стане със зарчки и поръчки; то ще стане със заздравяване вътрешното положение на България, с оправдане положението във вътрешността на страна. За отлагане все не мислете никога! Гледайте не 5 години, а 15 години да се отлага, защото България не може да плати и след 500 години това, което ѝ е наложено. И тая мисъл трябва да я усвоят онези, които искат да работят. Съжалявам, че г. Христов излезе да поддържа една теза, която е против интересите на страната. (Ръкописане от некои земеделици)

Б. х. Сотиров (к): Той изигра ролята на предател.

Министър М. Турлаков: Г. г. народни представители! Искам да ви кажа, ...

С. Костурков (р): Какво ще правим след пет години?

Министър М. Турлаков: Чакайте! — ... че както въпроса за отлаганието, тъй и въпроса за засма ще им послужат по-яко и в нещастен случаи — напр. за заема — и в щастлив случаи като факт, като доказателство, че всичко което може да направи България — туй е то!

Но, г. г. народни представители, приемавам още на един въпрос, който се спомена от г. Христов — безгрижишко, казва, на министра на финансите. Аз не знам дали моето безгрижище е отишло до такава степен, в каквато беше неговото безгрижище като министър на земеделието в кабинета — да се кара с колегите си да се подчиняват ли на арбитъра или да се не подчинят и да отворят ли за Македония война на Сърбия или не. Аз не знам дали некой може да му верва, според неговото разбиране — ли не сме такива опитни хора, не сме такива финансисти, каквото е той — да ми присъска, както той иска да ми присъска, разбиране на въпроса разбирам. Ама да ме обвиняват в безгрижище! Аз не знам кой е този министър на финансите или кой е този министър, който е употребил толкова много усилия през своето управление, като мене, за да може да направи нещо.

Д. Христов (о): Е, тогава не Ви спори, г. министре! (Възражения от земеделиците)

Министър М. Турлаков: Остава да отговоря още на една бележка: „Ако кара работата тъй, както я карате казва, катастрофата в 1925 г. е готова“. Като че-ли катастрофата, сът туй положение, ей тия задължения, правителството ги е пердицили, та него да вините, че не е могло да употреби всички усилия да изплува из това положение! Да казвате че то е докарало катастрофа, това с е цел само и само да хвърлят собствените си грехове на другите. Защото, ако иде катастрофа за България, тя не иде от днешното или от утрешиото управление, което и да бъде след нас до 1925 г., ако е съдено да има друго управление, но тя се коренят в главните си основи с пачертата от катастрофата, която вие докарахте с вашето управление. (Ръкописане от земеделиците) Защото катастрофата дойде в 1913 и в 1918 г., когато ние събрахме ръце и требаше да подпишем онова, което ни заповедаха.

Т. Теодоров (о): В 1913 г. подир войната наполеона струваше 20:60 л. Запомнете това, че тогава говорете!

Подпредседател: **Х. Т. МАНОЛОВ.**

Секретар: **ХР. Ц. ВЕТОВСКИ.**

Началник на Стенографското отделение: **Т. Гълъбов.**

Министър М. Турлаков: А бе приятелю! Ти имаш ли хабер от тези работи или се преструваш? (Възражения от центъра) Тогава лева беше толков, но и ромънския лей не беше толков, колкото е сега, че и французския франк спремо долара не беше толков, че и всички други валути които съм по-долу, не беха толков.

Т. Теодоров (о): Тогава се сключиха два външни заема, които покриха всичките нужди. Вие защо не сключите външен заем? Защото немате никакъв кредит в странство.

Министър М. Турлаков: Той спрел лева на онаа висота! До 1913 г. имахте такъв лев, защото средствата, запасите на държавата не бяха изчерпани.

Г. г. народни представители! Сметам за палично да се спират на другите въпроси, които тук се появиха като въпрос за съдържанието на живота, въпроса за валутата и т. н. Въпросите за валутата не зависят не само от компетентността, ами не зависят и от споделите и средствата на едно правителство, било то българско, унгарско или французко, ако щете. Ако искате да знаете и научите тия работи, валутата в голема степен зависи от желанието на страните победителки от желанието на силите, които сключиха договори и турски задължения — това ще платите! Но и това положение им се виде недостатъчно сигурно за тех. Въпроса за валутата е повече въпрос политически отколкото икономически и те имат интерес тази валута на победените и слабите да бъде низка, за да могат по-дълго време да уреждат свояте собствени икономически работи.

Т. Теодоров (о): Това е издължено неверно.

Министър М. Турлаков: Това е издължено неверно за твърда като теб. — Нема запо да се спират на другите въпроси. Аз ви моля да приемете законопроекта по принципи п в компетцията да се запирам с него. (Ръкописане от земеделиците)

Председателствующа X. Манолов: Ше гласуваме. Които г. г. народни представители приемат на първо четене законопроекта за подобрените материалното положение на земеделиите служители, тъй, както се прочете от г. секретаря, моля, да си вдигнат ръката. Министерство. Събранието приема.

Законопроекта ще бъде подаден в комисията. Моля г. г. членовете на комисията да се съберат утре в 9 ч.

Г. Данailov (д): Ама точно в 9 ч., а по да дойдем и да стоим в коридорите пък вие, болшинството, да си имате събрание.

Председателствующа X. Манолов: Аз апелирам към г. г. членовете на комисията утре да се съберат непременно.

Следващото заседание, съгласно правилника, ще се състои утре, 2 ч. след обед. Предлага се следния дневен ред:

1. Доклад на прошетарската комисия;

2. Първо четене законопроекта за основаване и използване на фонд за лекуваните се против бес.

Следва същия дневен ред, като точка 12 е: Предложение за одобрение на указ № 188 от 21 септември 1921 г., с който се утвърждава V-то постановление на Министерски съвет от 16 септември е. г. протокол № 156 за отстъпване даром на дружество „Съгласие“ в Плевен част от „къмата музей“ и пр.

13. Приемане оставката на народния представител Величко Кознички.

14. Приемане оставката на народния представител Никола Каниев.

Които г. г. народни представители приемат този дневен ред, моля, да си вдигнат ръката. Министерство, Събранието приема.

Заседанието се вдига за утре, 2 ч. след обед.

(Вдигнато в 8 ч. и 30 м. вечерта).